

בעזרת השם יתברך

התוכן:

- פרק ז':** גודל הנחיצות לטבול במקוה - לעת הצורך.
- פרק ח':** היאך להתנהג באין לו מקוה באותו מקום.
- פרק ט':** היאך לנהוג כל הזמן עד הטבילה בבוקר.
- פרק י':** פרטים הנחוצים לדעת לכל טובל במקוה, כמו חציצה.
- פרק י"א:** מנהג לטבול בכל יום - וערב שבת קודש - ושבת קודש - ערב יום טוב, ויום טוב.
- פרק י"ב:** בזמנים שאסור לטבול כמו יום הכיפורים ותשעה באב - כיצד נוהגים.
- פרק י"ג:** הלכות וזהירות נחוצות להטובלים בשבת וביום טוב.

פרק ז'

גודל הנחיצות לטבול במקוה – לעת הצורך.

טבילה אחר העונה

א) כבר נתפשט לזוהר בטבילת עזרא (עיי' אור החיים סימן פ"ח) וכמו שהזהירו פוסקים וספרים לזוהר בו גם בזמן הזה שיש בו מעלות עצומות לטהרת הגוף והנפש ומאריכין ימיו ושנותיו – להזהיר, ועוד יש בו תועלת עצומה הבאתיו בביאורים. ומדקדקין לקום בבוקר באופן שיעלה בידו לברך ברכת התורה וקריאת שמע בזמנו אחר הטבילה במקוה. ובעל שם טוב הקדוש הזהיר מאד אף באונס ודוחק לטבול על כל פנים פעם אחת ולא יזיק לו המקוה וכיון שאין החתן יוצא יחידי מביתו יזמין את בר לוויתו באופן שיהי לו פנאי לטבילה וקריאת שמע ולא יצטרך לסמוך אדיעבד לקרות את שמע קודם טהרת מקוה. וגם בשבת קודש נזהרין לטבול טבילה זו כמבואר בפוסקים. ומצוה על כל צבור לתקן מקוה חמה בכל יום והעושה כן מאריך ימים⁴.

א) להעתיק כל ענינים שנאמרו בספרים בענין טבילת עזרא מצריך חיבור בפני עצמו על כן לא העתקנו רק ראשי פרקים להראות עד היכן הדברים מגיעין ושגם הגאונים הקדמונים שלא השתייכו לכת החסידים כלל דקדקו בכך ועד כמה. ושלכולא עלמא התפלה יותר מקובלת עם הטבילה.

ובטרים הצעת הדברים אבאר מה שכתוב בפנים דעוד יש בו תועלת עצומה. הנה כבר האריכו הסופרים וספרים בגודל חומר עון זרע לבטלה אפילו במקרה חס ושלוש שפוגם בעליונים ובתחתונים ואין דבר הנותן כח לחיצונים כזה ושכל חיות האדם ומזלו בזה ובבא בהא תליא. וכבר אמרו דורשי הרשימות – הכל תלוי במז"ל – ובמקום אחר הרחבנו הדיבור בזה קצת. גם זאת ידוע לכל מעיינים מאשר כתבו הספרים כי טבילה במקוה ביום הפגם אין למעלה הימנו והוא מוכרח לניקוי העון, ואין להאריך,

ומכל מקום כתבתי קצת לקמן אות יב**. איברא החוש מעיד דהרגיל בטבילה זו נזהר בו לעולם גם לצורך מקרה לילה אבל האינן נזהרין לעולם אין נזהרין והוא גרעון כפי שהביאו ספרים הנ"ל וכבר נתפשט המנהג אצל החסידים ואנשי מעשה לטבול בכל יום. כמו שכתוב בסמוך בשם משמרת שלום. ובסמוך הבאתי בשם בעל שם טוב הקדוש זכ"ע דטבילה עומד במקום תענית יום אחד. עיין שם. ועיין בש"ס ברכות פ"ג וכן במגן אברהם ומשנה ברורה סימן פ"ח דהמשמש מטתו אפילו חולי, יותר מחויב, ומצינו בדברי חכמינו זכרונם לברכה דישאל קדושים היו נוהגין בטבילה זו מאליהם עוד לפני מתן תורה, כדאי' בתנא דבי אליהו (פ"ז).

ודע דאף על גב שהחסידים הן הן שהפיצו מנהג זה לטבול בבוקר לפני התפלה. מכל מקום כן נהגו והנהיגו הרבה מגדולי אשכנזים אצל תלמידיהם, ומקובל אצל נכדי הגה"צ ממאד (מהר"ש בראך זצ"ל) שהי' תלמיד מובהק למהר"ם שיק זצ"ל שאמר לו דמפני ג' דברים אוהב החסידים ואחד מהם מפני שנזהרין בטבילת עזרא, ובתולדות שמואל (אונסדארף) דב' דברים יש להתנהג כחסידים - אש ומים - היינו התלהבות בתפלה, וטבילה בכל יום.

בקדמונים - בענין הטבילה:

א. בכסף משנה (סוף הלכות קריאת שמע) שלא בטלוח אלא נתבטלה מעצמה מפני שלא הי' כח ברוב הצבור לעמוד בה. וכתב על זה בפרי מגדים (פ"ח א"א א') דמי שירצה לנהוג ולטבול תבוא עליו ברכה. ולהלן שם (ש"ג מש"ז ג') דמי שטובל תמיד חשיב אצלו טבילת מצוה.

ב. כבר העיד הרמב"ם באגרת על עצמו דמעולם לא ביטל טבילה זו, וכל הטובל במקוה כטובל במימי הדעת (תרי" ברכות כב.).

ג. כתב רבינו האי גאון ז"ל דלא אמרי' בטלוחו לטבילותא אלא לגבי קריאת שמע אבל לתפלה אין מתפללין עד שירחצו (שם).

ד. והרי"ף ז"ל כתב ולא טבילה דוקא אלא רחיצה בט' קבין (רי"ף שם).

ה. התפלה יותר מקובלת עם הטבילה לדברי הכל (שם בשם הרב"י).

ו. בטור סוף סימן רמ"א כתב דהמחמיר תבוא עליו ברכה.

ז. בחינוך (מצוה ק"פ) כתב: אמנם בעל נפש המטהר לקריו גם היום מדה טובה ומשובחת היא לו, יודע דרך טוב ורוב טובה יחזו בה ותבוא עליו ברכה.

ח. במאירי (ברכות כב.) כתב: מכל מקום טבילה זו קדושה גדולה וכל המחמיר בה תבוא עליו ברכה.

ט. בירושלמי (ברכות פ"ג הד') אמרו: דכל המחמיר בה יאריך ימים בטובה.

י. בשאלות ותשובות מן השמים (סימן ה') וזה לשונו: ועבדתם את ד' זו תפלה, אפשר טמא מקריב קרבן וכו' ודבר זה גורם אריכות הגלות וכו' שמענו מאחורי הפרגוד ולטהר כל ישראל יחד אי אפשר, אך אם יטהרו שליחי ציבור בכל מקום ימהרו ביאת הגואל.

יא. כתב הרא"ה (בהקדמה לשער בית הנשים): ואדונינו אדון כל הנביאים נצטוה בפרישתו, וגם אנו נצטוונו לגדולה להטהר בטבילה, רבותינו ז"ל אמרו הרבו בטבילות לאחוז במדות וכו' עכ"ל.

יא*. בספר הפרדס לרש"י ז"ל, דענין טבילת בעל קרי הוא ענין של קידוש השם בפני גוים. וכן הוא בתשובת הגאונים שער תשובה סימן חצ"ר כמבואר בכ"י ח"ג סימן נ"ה.

יב. בשאלות ותשובות מן השמים דברים נפלאים עד מאד בענין טבילת עזרא מפי הקב"ה – הבאתיו בסמוך אות קטן ט"ו* עיין שם.

יב*. הכוזרי (מאמר כתב סימן ס') דמי שהוא בעל נפש ירגיש בנפשו שינוי כל עוד שלא רחץ לקריו, וכבר ניסה שמפסידים במגעם דברים דקים כפנינים ויינות (מובא בדע"ת).

יג. דעת הר"ש במסכת ידים דמכל מקום תשעה קבין בעינן (מובא בשו"מ ח"א קכ"ג).

יד. באחרונים בענין טבילה:

במשנה ברורה אות ד' בשם א"ר, ומכל מקום אנשי מעשה נוהגין בתקנה זו. ועיין מה שכתבנו לעיל בשם פרי מגדים דהמחמיר תבוא עליו ברכה.

בערוך השלחן (פ"ח ב'): ומדברי הרמב"ם נראה שלא החכמים ביטלוהו אלא מאליה נבטלה מפני שלא יכלו לעמוד בתקנה זו וכו', ולכן מצינו במשניות שנהגו בתקנה זו לפי שעדיין לא נבטלה, וגם עכשיו יש מהדרים ששומרים לטבול לקירוין וכו' עכ"ל.

בשאלות ותשובות פרי השדה (ח"ד סימן ב') דבזמן הזה יש מהדרים ששומרים לטבול לקירוין וכו' עכ"ל.

בשאלות ותשובות פרי השדה (ח"ד סימן ב') דבזמן הזה דשכיחי מקואות לא שייך לומר מה שכתוב הכ"מ שאי אפשר לעמוד בתקנה זו ועל כן הוא יותר חובה מבימים הקדמונים. (אמר המו"ל: וכל שכן בזמן הזה שבית הטבילה בנוי ומשוכלל עם כל המצטרך ובפרט כשהוא באותו בנין שבבית הכנסת).

בדעת תורה בשם שאלות ותשובות בשמים ראש סימן כתב דאסור בתפלין כל זמן שלא טבל. ועיין מה שכתוב על זה בשאלות ותשובות פרשת מרדכי סימן ה'.

בשאלות ותשובות שו"מ מהד"ג ח"א סימן קכ"ג דן אי מהני התרה למי שקיבל לטבול לתפלה וכן בפרהש"ד שם.

ודעת שאלות ותשובות חסד לאברהם סימן י', ושאלות ותשובות יד יצחק ח"א קכ"ט, דמהני התרה וכן הוא בש"מ ה' טב"ע. ועיין בת"ח כלל ג' ס"ק פ"ב.

בתורת חיים (סופר) סימן פ"ח דהאידינא דיש טבילה בחמין אין מהראוי לזלזל בטבילה זו דמגמרא מוכח שהקילו בה משום צינה.

בשאלות ותשובות עין יצחק (אור החיים סימן ב') דלא מהני התרה על זה, דכיון דמבואר בגמרא ובירושלמי דהמחמיר בה מאריכין – ימיו ושנותיו לא מצי להתחרט על זה בלבב שלם דודאי רוצה בברכת חז"ל.

בשאלות ותשובות שו"מ הנ"ל דנהגו עלמא חסידיים ואנשי מעשה לטבול לתפלה והוי כמו נדר ואין לו התרה, ועוד כתב שם דלא בטלו לטבילותא רק לתורה ולא לתפלה.

בשאלות ותשובות נפש חי' (אור החיים סימן מ') דאין להקהל רשות לסגור את המקוה לאנשים – אפילו אם הכוונה שלא יעשה אי נקי ומונעים הנשים מלילך למקוה – וכל המבטל דינו כמבטל רבים מלעשות מצוה.

בכף החיים סימן ע"ו אות פ"א דהנוהגין לטבול מנהג יפה הוא שאין למעלה הימנו כדי שתעלה תפלתם ותוכחתם למעלה בקדושה ובטהרה ועליהם תבא ברכת טוב, עכ"ל.

ועיין עוד דבר נפלא בשאלות ותשובות נודע ביהודה מהד"ק אור החיים ל"ב שמסדר תשובה לאחד, וכתב: ומה טוב שלא יבטל מטבילת קרי, עיין שם. ובשאלות ותשובות תפארת צבי על יור"ד ח"ב סימן כ"ז, הבאתיו בדין טבילה בשבת קודש – בסמוך.

ובאוצר החיים להגה"ק מקאמארא זצוק"ל (פרשת מצורע מצוה קע"ז) וזה לשונו: וכל הטובל במקוה מטומאתו אף בזמן הזה מקיים מצות עשה מרמ"ח מצות ונפשו מזדככת כדברי רבינו הקדוש בעל החינוך.

ובסגולות ישראל (מערכת ט' אות א') להגאון מהר"ש ליפשיץ בעמדה"ח ברי"א, וזה לשונו: והזהיר בטבילת עזרא יהי' מובטח שלא ישלוט בו דבר כישוף, וכל שונאיו יפלו תחתיו וכל הדינים נמתקים מעליו, וכל אריכות הגלות וכל הצרות הבאות על ישראל בדור הזה היא על ידי שבטלו טבילת עזרא, עכ"ל.

והאמת ניתן להיאמר דהמעיין היטב בדברי הקדמונים דלהלן שכתבו להתיר טבילה זו אפילו בעצם יום הכפורים להרגיל בו שמע מינה דבעיניהם לאו דבר פשוט הוא. וכן יש ללמוד מהכרעת האחרונים שם להקל. וגם מדברי מאורי האחרונים שהתאמצו לתת יד להמקילין בשבת כדבסמוך.

בשאלות ותשובות דבר משה (סימן ס"ד) וזה לשונו: לזה רמזו חז"ל באמרם (מד"ר ויקרא פ"א) תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו כמאמרם ז"ל דעת – זה סדר טהרות – ולזה אמר כל תלמיד חכם שאין בו דעת רצה לומר שאין לו טהרה במקוה נבילה טובה הימנו אחר שאיננו טהור מטומאת קרי שהוא חמור מכל הטומאות מפני שיוצא מגופו, עכ"ל.

בשאלות ותשובות אמרי יושר (ח"ב סימן ר"א אות א') דאין לסתור מקוה ישנה לבנות במקומה חדשה דביטול אנשים הרגילין במקוה לאו מילתא זוטרתא הוא, עיין שם.

בקצה"ג על מטה אפרים תיקונים והשמטות לסימן תקפ"ה דלדעת מרן החת"ס, הקפידא ששליח ציבור על כל פנים יטבול, בזמן הזה כל יחיד דינו כשליח ציבור.

ובזמן הזה: בשאלות ותשובות פרהש"ד הנ"ל דבזמן הזה דשכיח מקואות חובה יותר (הבאתיו לעיל). בתורת חיים (סופר) סימן פ"ח וזה לשונו: ובפרט באידנא שיש טבילה בחמין על כרחך אין מהראוי לזלזל בטבילה זו, דבגמרא מוכח שהקילו משום צינה מה שאין כן בזמן הזה, ולא עוד דלתפלה הרבה מחמירין שעדיין התקנה במקומה עומדת, ובשו"מ (מהד"ג ח"א קנ"ד) דהוי כתפילת ערבית רשות וקבלו עליהן חובה והוכיח מתוספתא ידים פרק ב' דחובה הוא.

טו) מספרן של צדיקים: מצוה לטבול ולזהר שלא יאמר דבר שבקדושה בעוד טומאתו עליו אם לא מאונס ודוחק גדול, כך פסק מרן האריז"ל.

בספר טהרת השם וזה לשונו: ומרן הבעל שם טוב הזהיר מאד אף באונס ודוחק שיטבול בהכרח פעם אחד.

וכתב בספר משמרת שלום (קיידאנוב) סימן ב' וזה לשונו: וקבלה בידינו מקודש הקדשים רוח אפינו הבעל שם טוב זצ"ל כי כשצריך למקוה וטובל את עצמו לא יזיק לו בשום אופן, עיין שם.

**הלומד ספרי קבלה בלתי טהור יוכל לבא לידי הפיקורסות
והכת שבתו צבי ימח שמו נעשו אפיקורסים שלמדו ספרי
קבלה בטומאת הגוף**

ועיין בספר מאור ושמש על התורה פרשת אמור שכתב שאי אפשר לו לאדם שישגיג תכלית יראת ה' אלא אם נזהר בטבילת עזרא וכו' ואם הוא לומד ומתפלל ואינו נזהר בטבילה זו אי אפשר בשום אופן להגיע לגופי תורה ומצות ואם הוא לומד ספרי קבלה והוא בלתי טהור יוכל לבא חלילה על ידי זה לידי אפיקורסות ובזמנים הקודמים שהיה דבר ה' יקר בימים ההם ולא היו יודעים

מיראת הרוממות כלל זאת היה מחמת שהיה לומדים תורה ולא נזהרו בטבילה זו והכת שבתי צבי ימח שמו שהיו אז בימים ההם מזה נעשו אפיקורסים שלמדו ספרי קבלה בטומאת הגוף והיה העולם שמש עד שבאו שני המאורות הגדולים לעולם הבעל שם טוב הקדוש ואדמו"ר הרב ר' אלימלך נשמתם בגנוזי מרומים, והם פתחו שער לה' צדיקים יבואו בו שלא יהרהר אדם שום הרהור תורה עד שיטבול עצמו לקריו שחכמי הגמרא לא בטלוהו אלא מפני שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה אבל אותן האנשים הרוצים להשיג גופי התורה ומצות צריכין להיות נזהר מאוד בטבילה זו עכ"ל עיין שם.

בספר ליקוטי תורה (פרשת תבא, ד"ה תחת) דאחד מג' דברים להסיר המונע בתפלה הוא המקוה, עיין שם. מובא בקצה"ש סוף סימן י"ב.

בספר אורח לחיים (פרשת ראה עה"כ כל צפור) וזה לשונו: בשם כ"ק אדמו"ר מהר"י זצ"ל"ה יראת ד' טהורה עומדת לעד כי האדם הרוצה ליכנס בעבודת השי"ת ולהיות ירא שמים לאמתו צריך לשמור טבילות עזרא בלי לעבור בעת הצורך. וביותר לתפלה צריך האדם לטבול עצמו. הגם שבטלו לטבילת עזרא מכל מקום לתפלה לא בטלו וצריך האדם הירא לשמור זאת שלא לעבור חלילה ע"ז... עכ"ל.

בראשית חכמה (שער אהבה פרק א') וזה לשונו: והזהיר לעשות הטבילה בזמנה בודאי לא ישיגהו שום מזיק כי שומר מצוה לא ידע דבר רע.

ברחמי האב (אות כ"ט), להיות טהור בכל עת ושלא להתעצל לטבול במקוה בכוונה רצוי' כי הכל הולך אחר הכוונה.

טו*) בשאלות ותשובות מן השמים (סימן ה') יש תשובה נפלאה מן השמים בנחיצות ומעלות טבילה זו, ואחר התשובה שאל פעם ב' אם הדברים יצאו מפני הקב"ה והשיבו הן. ולימוד ומוסר גדול בענין הטבילה יש ללמוד מכל תיבה כמעט, על כן אמרתי להעתיק כל תשובה עם השאלה ומשם ילמוד כל מעיין שמעלת הטבילה גבוה מעל גבוה.

וזה לשון השאלה: על טבילת בעלי קריין דאמרי' בטלוה לטבילותא כר"י בן בתירא, וכתבו הגאונים דהנ"מ לקריאת שמע ולדברי תורה אבל לתפלה צריך טבילה או ט' קבין, ויש מקילין ואומרים דאפילו לתפלה בטלוה וסומכים על הירושלמי דאמר בפרק יום הכפורים דאסור ברחיצה אסור בתש"ה מבעי שהרי צריך לרחוץ קודם שיתפלל ומשני במקום שנהגו שלא לטבול אי נמי תפתר קודם תקנה, ועל זה שאלתי אם יש לסמוך על הירושלמי ולומר כי תקנת עזרא לא נתקבלה בכל המקומות ובמקום שנהגו נהגו, ובמקום שלא נהגו מותר להתפלל בלא טבילה ובלא ט' קבין, ואם הלכה כדברי הגאונים שמחמירין ואומרים שצריך טבילה או ט' קבין לתפלה.

והתשובה:

והשיבו ועבדתם את ד' אלהיכם זו תפלה, ואפשר טמא ומקריב קרבן. וא"ת שאר טומאות אינו דומה טומאה היוצאה מאונס לטומאה היוצאה מדעת, אינו דומה טומאה הבאה מחוץ לטומאה היוצאה מגופו, ועזרא כשתיקן ברוח הקודש ראה ותיקן, ועל הירושלמי דע אילו חיה עמהם בב"ה לא מצאו ידיהם, ועוד הרי חזר בו ואמר קודם תקנת עזרא נשנית משנה זו, ודבר זה גורם אורך הגלות כי אם היתה תפלת ישראל כתיקונה היה כבר נשמע תפלתם זה ימים רבים אך סבלות הגלות ומעשים טובים ותלמוד תורה הם העומדים לישראל. ואחר זה השיבו שמענו מאחורי הפרגוד ולטהר כל ישראל יחד אי אפשר אך אם טהרו שליחי ציבור בכל מקום אבא אליך וברכתך.

אחרי ראותי כל אלה שאלתי: ליל ג' י"ט כסליו אם בא לפי מאת ה' ואם לאו, וכך היתה שאלתי אנא מלך עליון האל הגדול והגבור והנורא שומר הברית והחסד לאודהביו. שמור בריתך וחסדיך עמנו וצוה למלאכיך הקדושים הממונים על תשובת שאלת חלום להשיבני על מה שאשאל לפני כבודך תשובה אמתית ונכונה דבר דיבור על אופניו ברור ומבואר בפ' ובהלכה בלי שום ספק אשר שאלתי בענין טבילת בעל קרי, אם נאצלו הדברים מרוח הקודש ואם יש בהם תועלת וטוב לגלות לחתני ר' יוסף ולצוות

עליו להודיע לחכמי הארץ או אם באו לפי מרוח אחרת ואין בהם תועלת וטוב לי להסתירם ולהעלימם.

והשיבו, באמת היה דבר ה'. והדברים עתיקים עתיק יומין אמרן והיום יום בשורה וחכינו עד אור הבוקר, אחר זה השיבו והאיש אשר יעשו בודון לבלתי שמוע אל הכהן העומד לשרת שם ומת האיש ההוא, והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך.

הטובל מתחבר להקדוש ברוך הוא להיות אחד כביכול

עוד אעתיק דבר נורא מאוד מכתב האריז"ל (בפע"ח שער השבת פ"ג) דהנזהר בטבילת מקוה נעשה מטבילה **טבל** - י' שמתחבר להקב"ה להיות אחד כביכול ואשרי חלקו ואם אינו נזהר בטבילת מצוה אז נעשה **בטל** י' חס ושלום שמקצץ בנטיעות חס ושלום ועיין עוד בבי"צ פט"ב סימן ע"ט שמצא בשאלות ותשובות הגאונים (שע"ת סימן חצ"ר לר"ה גאון) כיון דהישמעאלים נזהרין בזה לכן גם לישראל ליזהר בזה.

טו**) בספר דרך אמונה ומעשה רב (דף נ"ב) וזה לשונו: גם פעם אחת אמר (רבינו הקדוש מהר"ן מברעסלוב זצוק"ל) שצריכין ליזהר מאד לטבול באותו היום שיהי' האדם בלתי טהור ואפילו אם לא יוכל לטבל בבוקר על כל פנים יטבול באותו היום אפילו לפנות ערב כי צריכין ליזהר מאד לטבול באותו היום דוקא... גם בלי זה הזהיר מאד להיות **רגיל בטבילת מקוה** (גם בסתם) ואמר שבימים שאין אומרים בהם תחינה כגון ביומי דניסן וכיוצא המובאים בשולחן ערוך צריכין להיות רגיל ביותר בטבילת מקוה, עכ"ל.

בזע"ם ר"ת זביחה, עירובין, מקואות

בספר בית אהרן (קארלין) בליקוטים: ואמר (הרה"ק מהרר"א מקרלין זצוק"ל) ששמע בשם הבעל שם טוב זצוק"ל פי' הפסוק בזעם תצעד ארץ. **בזע"ם ר"ת זביחה - עירובין - מקואות שעל ידי דברים אלו תצעד ותתייסד הארץ.**

עוד אמר דאי' בספרים אף על פי שאין נבואה בחוץ לארץ, אבל במקום מים יוכל להיות.

עוד אמר שמי שמאמין באמת בטהרתו במקוה ונהנה ומקבל חיות מזה בטוח הוא אף שהוא חלש ורחיצת המים מזיקין לו עם כל זה הטבילה לא תזיק לו כלל, עיין שם.

בסידור לב שמח בהקדמה וזה לשונו: וגם העיקר טהרת הלב ליזהר ללמוד לשמה הוא להיות התלמיד חכם נזהר במקוה וכו'. ושמעתי ממר"ח הרה"ק מבעלז זלה"ה (הוא השר שלום מבעלזא זכ"ע) שלכך מסיים הגמ' בברכות (בסוגיא דטב"ע) כל הנזהר בה מאריך ימים שדרך התלמיד חכם שיש לו מיזוג רך, ולכך אומר שאם ילך למקוה יזיק לו. ולכך איתא בגמרא כל הנזהר בה מאריך ימים מבלי היזק חלילה, עכ"ל שם.

בנימוקי אור החיים (לבעל מנחת אלעזר זצ"ל) סימן פ"ח דיפה מנהג חסידים ואנשי מעשה שנתפשט דרכם ליזהר בטבילת עזרא ולכן נכון מה שנוהרין בכל מקום שעל כל פנים הבעל תפלה לא יעמוד לפני העמוד אם לא הי' מקודם בבוקר במקוה. וציין שם לעיין בספרו חיים ושלום על התורה ומנחת אלעזר שמביא מקור דהוא דת יהודית לטבול במקוה, עיין שם.

ובספר הכנה דרבה (לבעל ערוגת הבושם) דף ט"ב אות י"א: מזהיר באזהרה אחר אזהרה ליזהר בטבילת עזרא, ועיין עוד עמק יהושע האחרון בסופו בענין זה.

ובספר מאמר מרדכי (דף כה.) להקדוש המפורסם מהר"מ מנאדבורנא זצוק"ל שפעם אחת דבר רבינו הקדוש ואמר בעל קרי אסור בתורה ותפלה אף על פי דבשלחן ערוך כתיב להיתר בעלי שולחן ערוך הי' בעלי רוח הקודש והבינו שיהי' הדור חלוש מלטבול ואם יאסרו הלימוד והתפלה תורה מה תהא בה. אבל דעו שאמת הוא שבעל קרי אסור בתורה ותפלה, עכ"ל.

בשל"ה אות טהרה וזה לשונו: ואני אומר הבא לטהר מסייעין לו מי שעושה מוסכם לעשות בטהרה בודאי הקב"ה יסייע לו להזמין לו טהרה, עיין שם.

בספר הקדוש מגיד תעלומה (ברכות טו.) לבעל בני יששכר דטבילה יותר חשובה מקרבן על המזבח. ועיין עוד במשנ"ח (שארית יום ראשון) וזה לשונו: ועיקר כוונת עסקו בתורה תהי' להשיגה וכו' וכדי שלא יהי' לו עיכוב להשיגה לא יעצב לעולם

(ב) כמו כן יש לדקדק ולהזהר מאד לטבול במקוה אם חס ושלוש נכשל במקרה לילה רחמנא ליצלן שזה מועיל למחות כח הטומאה הנולד אם טובל מיד ביום ההוא. וטובלין בכל ימות השנה לבד יום הכיפורים ותשעה באב. (אולם עיין מה שכתבתי בענין יום הכיפורים בביאורים לאות הקדום באורך)³.

ולא ימנע עצמו לעולם להיות טהור על ידי טבילה כי זהו העיקר, עכ"ל.

(ב) הקדוש מוהר"ח זכ"ע מביא בשם האריז"ל בשער רוח הקודש דף ד' ד"ה "ובענין טומאת קרי" וזה לשונו: אמר לי מורי ז"ל (הוא האריז"ל) כי כל אותו היום מתגלה אותה הטומאה וניכרת במצחו אף אם טבל אלא שהוא גלוי דבר מועט אבל אם לא טבל הוא נגלה שם תמיד כל זמן שלא טבל עכ"ל.

והחיד"א בעבודת הקודש קונטרס צפורן שמיר סימן ז' אות ק"ד דמסורת היא שהרואה קרי וטובל ביום ההוא דוקא ומתודה כראוי נמחה המזיק של קרי עכ"ל. וכתב על זה בכף החיים (ע"ו אות כ"א) ועל כן נוהגים יראי ד' לטבול לקריין ביום ההוא ואם אפשר להם טובלין קודם התפלה כדי למחות המזיק ולהתפלל בטהרה. [ועיין עוד בסמוך אות' ג'].

ובקב הישר (פרק כ"ב אות ה') וזה לשונו: כשאדם עובר עבירה הן גם כן נרמזים העבירות במצחו באש שחור מכל מקום אם מתחרט ויגע וטרח לתקן בעשיית תשובה העונות שעשה, אזי מסלק החשך ואש שחורה בושת במצחו מעון ובשבת כשבאה הנשמה יתירא אחרי חצות לישראל אזי נתכסה אותו העון מכל וכל זולת טומאת קרי או שתקן המעשיות אינו נסתלק בלתי טבילה, עכ"ל.

במגיד תעלומה (ברכות כ"ב) דבהוצאת זרע לבטלה חייב מיתה בידי שמים וכשטובל את עצמו במים קרים נפטר ממיתה.

ועיין בליקוטי מהר"ן (ח"א ס' ר"ה) וזה לשונו: תיקון למקרה לילה רח"ל לומר י' קאפיטעל תהלים באותו היום שאירע לו חס ושלוש כי יש כח באמירת תהלים להוציא הטיפה מהקליפה

ג) נמצא בספרים דאפילו על חלום רע [שחלם לו שבא על אשתו וכל שכן אחרת] אפילו לא נכשל במקרה חס ושלום יזהר מאד בטבילה דיכולין הקליפות להזיק לבנים קטנים חס ושלום והוא עוד יותר ממעשה רע בעצמה רחמנא ליצלו, אבל בטובל בבוקר אין להם כח להזיק. (הקדמת ספר אור עינים להרה"ק מהרא"צ סאפרין מקאמארנא זצ"ל בן בעל שלה"ט זצ"ל).³

ג*) בזמן הזה הטבילה חובה יותר מבימי קדם מפני מקואות חמין דשכיחי בכל מקום, ועל כן אין להביא רא"י ממה שהקילו בו בימים קדמונים שלא יכלו לעמוד בו מה שאין כן בזמן הזה (פרהש"ד ח"ד סימן ב' תורת חיים סימן פ"ח).

ומצינו בהפוסקים האחרונים שהפליגו במעלת וחובת הטבילה בזמן הזה ואפרוט תמצית דבריהם.

א. הרגיל בו הוא כנדר ואין רשאים לבטלו (שו"מ, חסד לאברהם, יד יצחק, פרהש"ד, עין יצחק, של"מ).

ב. יש אומרים דלא מהני התרה (שו"מ, עין יצחק), ויש מקילין (חסד לאברהם, יד יצחק, ש"מ).

שלקחה אותה וכו' ומי שזוכה לאמרם באותו היום אין צריך לפחוד עוד מפגם הנורא של המקרה חס ושלום כי בודאי נתקן על ידי זה. ועיין בהקדמה לתיקון הכללי, דתיקון הראשון הוא המקוה שצריכין לטבול במקוה. ואחר כך תיקון הלזה.

ג) ביסוד ושורש העבודה (שער המים פ"י) וזה לשונו: גם להרבות בטהרת טבילה ככל האפשרי כי זה עיקר טהרת נפש גם בכל השנה וביחוד אם בלתי טהור הוא מטומאת קרי ר"ל או מטומאת הזיווג יזהר לטבול בו ביום קודם תפלת שחרית.

וזה לשונו בזוהר חי (דף י"ד ע"ד): ובחג נידונין על המים על שהם מבויז בנטילת ידיים, ועל שהם מזולזלין במקואות ובטהרות שהם במים, ועל כך נדונין על המים על ענין המים. עכ"ל.

- ג. בטלוהו רק לתורה ולא לתפלה (שו"מ).
- ד. מקיים מצות עשה מרמ"ח מצות עשה ונפשו מזדככת כדברי החינוך (אוצה"ח קאמארנא).
- ה. המחמיר תבוא עליו ברכה (פמ"ג), וכן נהגו אנשי מעשה (ח"א).
- ו. מנהג יפה הוא שאין למעלה הימנו, שתעלה על ידי זה תורתם ותפלתם למעלה בקדושה וטהרה (כה"ח).
- ז. אין רשות לקהל לסגרו אפי' הכוונה שלא יעשה אי נקי וימנעו הנשים מלילך (עיין יצחק, שו"ת נפש חי').
- ח. לזה כווננו חז"ל באמרם "תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו" (מדרש רבה ויקרא פ"א) על פי אמרם (שבת פ"ב) דעת זה טהרות, ורצה לומר תלמיד חכם שאינו טובל לצורך נבילה טובה הימנו דטומאת קרי חמור מנבלות שיוצא מגופו (שו"ת דבר משה).
- ט. אין לסתור מקוה ישנה לבנות במקומה חדשה דביטול אנשים ממקוה לאו מילתא זוטרתא הוא (אמרי יושר).
- י. הזהיר בטבילת עזרא יהי' מובטח שלא ישלוט בו דבר כישוף, וכל שונאיו יפלו תחתיו. וכל הדינים נמתקין מעליו, וכל אריכות הגלות¹, וצרות הבאות על ישראל בדור הזה בשביל שבטלו טבילה זו (סגולות ישראל).

(ד) שאלות ותשובות מן השמים סימן ה'.

(עיין ביאורים לאות א' הבאתי באורך דברי הפוסקים הללו, ומקורותיהם בדיוק).

ג** אעתיק תמצית לשון הקדמונים בגודל מעלת טבילת עזרא^ה:

א. הרמב"ם העיד על עצמו שמעולם לא ביטל טבילה זו והטובל במקוה כטובל במימי הדעת (תר"י ברכות כב.).

ב. דעת רב האי גאון דדוקא לקריאת שמע בטלוהו ולא לתפלה (שם).

ג. התפלה יותר מקובלת בטבילה – לדברי הכל (שם).

ד. הנזהר בטבילה זו – מדה טובה ומשובחת – יודע דרך טוב – ורוב טובה יחזו בה – ותבוא עליו ברכה (חינוך מצוה ק"פ).

ה. טבילה זו קדושה גדולה (מאירי ברכות כב.).

ו. אם יטהרו על כל פנים שליחי ציבור בכל מקום ימהרו ביאת הגואל (שו"ת מן השמים ה') ובזמן הזה כל יחיד דינו כשליח ציבור¹ (קצה המטה).

ז. טבילת בעל קרי הוא ענין קידוש השם בפני גוים (תשובת הגאונים, ספר הפרדס לרש"י ז"ל).

(ה) (הבאתי דבריהם בהרחבה בביאורים לאות א', עיין שם).
(ו) עיין חתם סופר.

ח. מי שהוא בעל נפש ירגיש בנפשו שינוי כל עוד שלא רחץ לקריו, וכבר ניסה שמפסידין במגעם דברים דקים כפנינים ויינות (ספר הכוזרי מובא בדעת תורה).

ד) ונעתיק עוד תמצית הנאמר בספרן של צדיקים במעלת וחובת טבילה זו:

א. עיקר כוונת עסקו בתורה תהי' להשיגה וכו' וכדי שלא יהי' עיכוב להשיגה לא יעצב לעולם ולא ימנע עצמו לעולם להיות טהור על ידי טבילה (משנ"ח שארית יום ראשון).

ב. הנזהר בטבילה מתחבר להקב"ה להיות אחד כביכול ואשרי חלקו, ואם אינו נזהר חס ושלום מקצץ בנטיעות (האריז"ל).¹

ג. לא יאמר דבר שבקדושה בעוד טומאתו עליו – אם לא מאונס ודוחק גדול – על פי האריז"ל (ר"ח, באה"ט, ס"י).

ד. בעל שם טוב הקדוש הזהיר מאד אף באונס ודוחק גדול לטבול בהכרח פעם אחת על כל פנים (ס"י).

ה. קבלה בידינו מקודש הקדשים רוח אפינו הבעל שם טוב זצ"ל, כשצריך למקוה וטובל עצמו לא יזיק בשום אופן (משמרת שלום).

ו. אי אפשר להשיג תכלית יראת ד' אלא הנזהר בטבילה זו (מאור ושמש פרשת אמור).

ז. הלומד ומתפלל בלי טבילה זו אי אפשר בשום אופן להגיע לגופי תורה ומצות (מאור ושמש פרשת אמור).

¹ פרי עץ חיים שער השבת פרק ג'.

ח. הלומד ספרי קבלה והוא בלתי טהור יוכל חלילה לבא על ידי זה לאפיקורסות (מאור ושמש פרשת אמור).

ט. בזמנים הקדמונים לא היו יודעין מיראת הרוממות כלל, מחמת שהיו לומדים תורה ולא נזהרו בטבילה זו (מאור ושמש פרשת אמור).

י. הכת שבת צבי ימח שמו נעשו אפיקורסים על שלמדו ספרי קבלה בטומאת הגוף (מאור ושמש פרשת אמור).

יא. הי' העולם שמש עד שבאו שני המאורות הגדולים לעולם הבעל שם טוב הקדוש, ואדמו"ר הרב ר' אלימלך נשמתו בגנוי מרומים, והם פתחו שער לד' צדיקים יבוא בו שלא יהרהר אדם שום הרהור תורה עד שיטבול עצמו לקריו שחכמי הגמ' לא בטלוהו אלא מפני שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה, אבל אותן האנשים הרוצים להשיג גופי התורה ומדות צריכין להיות נזהר מאד בטבילה זו (מאור ושמש פרשת אמור).

יב. אחד מג' דברים להסיר מונע התפלה – מקוה (ליקוטי תורה, קצוה"ש).

יג. האדם הרוצה ליכנס לעבודת השי"ת ולהיות ירא שמים לאמיתו צריך לשמור טבילת עזרא – בלי לעבור – לעת הצורך (אורח לחיים), וביותר לתפלה צריך לטבול עצמו (שם) וצריך אדם הירא לשמור זאת שלא יעבור חלילה על זה (שם).

יד. אפילו לא יוכל לטבול בבוקר יטבול באותו היום אפילו לפנות ערב (דרך אמונה ומעשה רב בשם רבינו הקדוש מהר"ן מברעסלוב וצוקללה"ה).

טו. עיקר טהרת הלב ליזהר ללמוד לשמה להיות התלמיד חכם נזהר במקוה (סידור לב שמח).

טז. הגאון הקדוש מהר"מ מנאדבורנא זכ"ע אמר **בעל קרי אסור בתורה ותפלה**, ובעלי שולחן ערוך היו בעלי רוח הקודש והבינו שאם יאסרו תורה מה תהא בה. אבל האמת הוא שבעל קרי אסור בתורה ובתפלה (מאמר מרדכי).
יז. טבילה יותר חשובה מקרבן על גבי המזבח (מגיד תעלומה).

יח. נכון מה שנוהרין בכל מקום שעל כל פנים הבעל תפלה לא יעמוד לפני העמוד אם לא הי' מקודם בבוקר במקוה (נמוקי אור החיים, שו"ת מן השמים ה', קצה המטה).

יט. בעל ערוגת הבשם זצ"ל מזהיר באזהרה בחר אזהרה ליזהר בטבילת עזרא (הכנה דרבה).

כ. **ד*** כבר הבטיחו לן קדושי עליון שהבא לטהר מסייעין לו להזדמן לו טהרה. וגם מי שהוא חלוש וכיוצא יטבול על כל פנים פעם אחד ולא יזיק לו דבר^ה.

ח) **עין משמרת שלום** קיידנוב סימן ב' דקבלה בידינו מבעל שם טוב הקדוש זכ"ע הצריך למקוה וטובל עצמו לא יזיק לו בשום אופן. ובשלחה"ט סימן פ"ח בשם בעל שם טוב הקדוש דגם באונס יטבול על כל פנים פעם אחד.

ובראשית חכמה שער אהבה פרק א' דהזהיר לעשות טבילה בזמנה לא ישיגהו שום מזיק כי שומר מצוה לא ידע דבר רע. ובבית אהרן, (קארלין), דמי שמאמין באמת בטהרתו במקוה ונהנה ומקבל חיות מזה, בטוח הוא אף שהוא חלש ורחיצת המים מזיקין לו עם כל זה הטבילה לא תזיק לו כלל.

ובספר לב שמח בהקדמה ששמע מחמיו הגה"ק רב שר שלום מבעלזא זכ"ע דלכך מסיים הגמרא בברכות (פ"ג סוגיא דטבילת

דינים ואזהרות נחוצות בזמן קריאת שמע ותפלה

ד*) אם אירע שנתאחר השעה ואם ימתין עד אחר הטבילה יעבור זמן קריאת שמע. יקרא קריאת שמע לפני זה כי אין הטבילה דוחה מצות קריאת שמע בזמנו. מיהו אם באפשרות לקרות קריאת שמע לפני סוף הזמן – אם לא יאמר ברכת התורה לפני זה – יקרא קריאת שמע לפני ברכת התורה. [ועיין בסמוך או' ד*].**

וכבר הארכנו במקום אחר דלא נכון הדבר מה שסומכין לקרות את שמע רגעים אחדים לפני סוף הזמן, ולפעמים שוהין בהמקוה ושאר הכנות בעצלתיים על סמך זה. דמלבד שמבואר בשו"ע (סימן נ"ח ס"ב) דיש להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל. עוד זאת דאי אפשר לצמצם הרגעים, ופעמים שהמורה שעות אינו מדיוק על הרגע ויוכל לעבור על הזמן בלי יודעים. ועוד דלפעמים יזדמן אונס ברגע האחרון כמו הצורך לנקבים וכיוצא באופן שאסור לקרות קריאת שמע. ואונס כזאת קרובה לפשיעה כיון שאפשר להקדים בקצת זריזות ומיעוט שיחה (ועיין מה שכתבתי בביאורים העתקה ממ"ש בספרא דהאי קודש הקדשים המגיד ממעזריטש זצוק"ל).

גם יש להעיר כי היוצא לבית הכסא בלילה או בעת קומו ממטתו אסור לו לאחר מלברך עד אחר הטבילה משום דאז כבר יצטרך לנקביו עוד הפעם. וכל שכן שבלילה צריך לברך וכמו שכתוב לעיל (או' יא') עיין שם. (ועיין מה שכתבנו בענין זה בהערה לאות ט"ו).

כשהזמן קצר עד שלא יספיק אפילו ליטול לידיים במים ינקה ידיו בצרור, או עפר, או כותל או קורה, מטלית יבש, בגד עב,

עזרא) "כל הנזהר בה מאריך ימים" שדרך תלמיד חכם שיש לו מזג רך, ולכך אומר דאם ילך למקוה יזיק לו. ועל כן אמר הגמרא דהנזהר בה מאריך ימים מבלי היזק חלילה, עד כאן.

או מטפחת קשה. ואפי' בגד שלבוש בו. מיהו כותל שממשו חלקן ומצהיר על יד הצבע או על ידי נייר כותל (ווא"ל פאפיי"ר) במקום צבע לא מועיל^ט.

ט) בענין שאסור לבטל מקריאת שמע בזמנו עבור זה, כן כתב בספר יעב"ץ – בפרי מגדים סימן פ"ח, ומשנה ברורה שם, ובש"מ אות כתב ובישועות חכמה סימן טו"ב, ונלמד בכל שכן מדין דלקמן אות י"ג* עיין שם. ומה שכתב לקרוא לפני ברכת התורה על פי דברי הרמ"א סוף סימן מ"ו ומחבר סימן מ"ז סעיף ח'. ואף על גב שכתב במשנה ברורה סוף סימן מ"ו דהמנהג שלא לומר פסוקים לפני ברכת התורה מכל מקום י"ל דאדעתא דהכי לא קבלו (ובאות ד* הארכנו). ועיין בש"מ (שם בשו"א אות ל"ה) שדן אם לסמוך אומן קריאת שמע דשעות שוות שיוכל לקרוא אחר הטבילה ומסיק דהכל לפי האדם דאם נוהר לעולם לקרות בזמן בעלי השולחן ערוך ואחרונים בזמניות כבר שויא עליו חובה ואסור לבטלה עיין שם.

ואם צריך לפנות, הדין כך הוא: לכתחילה ודאי יפנה תחלה לקבל עליו עול מלכות שמים בגוף נקי, אולם יקרה לפעמים שאם יפנה – וגם יטבול יעבור זמן קריאת שמע, בעל כרחך ככה יתנהג, אם אי אפשר לו אלא או בטבילה או בהכנת גוף נקי אם יכול להעמיד עצמו עד פרסה (ע"ב מינוט) יטבול ויקרא קריאת שמע, ואפילו אם אינו יכול לעמוד עד פרסה, אבל התחיל לקרוא קריאת שמע ואחר כך נתעורר לנקבים גם כן יגמור הקריאת שמע. אבל אם לא התחיל עדיין ואינו יכול לעמוד עד פרסה, גם כן יש להקל בשעת הדחק למי שנזהר לקרות קריאת שמע בטהרת מקוה. ואם צריך לקטנים קל יותר.

מקור הדין: באור החיים סימן צ"ב, ועיין משנה ברורה סק"ז דביכול להעמיד עד פרסה מותר בקריאת שמע לכתחילה. ועיין שם דהשע"ת סימן ו' סק"ד מחמיר, ועל כן לכתחילה יש ליוזר גם ככה"ג אבל לצורך יש לסמוך אמקילין כמבואר במשנה ברורה אות ט' שם. וכן באינו יכול לעמוד עד פרסה אולם נתעורר לה כשכבר התחיל קריאת שמע מבואר שם בסעיף ב' דאין לחוש, ואם לא התחיל עיין משנה ברורה אות קטן ו' דבדיעבד מקילין בקריאת

שמע אם קרא ואינו יכול לעמוד עד פרסה, והלא קי"ל שעת הדחק כדיעבד, ועל כן כתבתי דשעת הדחק כדיעבד. וכן בישועות חכמה סימן טו"ב בשם הגר"ז סימן פ' דקריאת שמע צריך להיות בזמנו אפילו בלא גוף נקי. ועיין מה שכתבתי שם אות ט' בשם הגה"ק מצאנו זכ"ע עיין עוד מה שכתבנו בדיני מקוה ישראל דגדולי האחרונים מסתפקין למי שרגיל בטבע אי מהני התרה).

וכל זה בצריך לגדולים, ובצריך לקטנים קיל טובא דאפילו לתפלה דחמירא מקריאת שמע ולכו"ע אם אינו יכול לעמוד עד פרסה לא יצא פליגי הפוסקים דאולי דוקא בגדולים אבל בקטנים יש אומרים בדיעבד אם לחזור ולהתפלל והוא דעת מגן אברהם וח"א. וכתב בביאור הלכה דכן דעת הרבה ראשונים כמבואר במגן גבורים ובנידון דידן כל שכן דיש להקל כיון דבקריאת שמע מותר בדיעבד אפילו בגדולים אם אינו יכול לעמוד וזה פשוט.

אין הזמן מספיק לקרות כל ג' פרשיות

אין הזמן מספיק לקרות כל ג' פרשיות – יכוון לקיים מצות עשה של זכירת יציאת מצרים ויאמר: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", ואחר כך יקרא קריאת שמע (עיין משנה ברורה סימן מ"ו ס"ק ל"א דלכתחילה יקרא פ' יציאת מצרים בזמנה ואין פרשת ציצית מעכבת כמבואר בשערי תשובה).

ודע עוד דהחובה לגמור הקריאה בתוך הזמן ולא סגי בהתחיל בזמן דמבואר במ"א, ופרי מגדים, גר"ז, משנה ברורה סימן פ"ט וסימן קכ"ד והארכנו בזה במקו"א, דהעיקר לדינא כמותם בפרט לענין זמן קריאת שמע דאורייתא.

אם יצא מבית הטבילה או מבית הכסא ועד שיטול ידיו במים יעבור הזמן. או אפילו ספק, יקנח ידיו בצרור או בעפר או בכל מידי דמנכי אפילו בכותל או מטלית יבש או במטפחת קשה, [רדב"ז ח"א סימן ל"ח ובברכ"י סימן ס"ב כתב בגד עב, מטלית או שק, ובח"א כלל ז' ס"ב דאפילו במפה]. ומה שכתבנו בענין כותל שממשו חלק ומצהיר, המעיין היטב בפוסקים הנ"ל ימצא דאינו מועיל רק דבר שמשמשו קשה ועב דעל ידי החיכוך סר מלמולי זיעה שבידים. מה שאין כן בכותל כזה. ובימים הקדמונים היו טחין

ד*) ישנם כמה דברים העלולין לדחות קריאת שמע מצד חיוב קיומן בצירוף הטבילה ועל כן נכון לדעת בכל כי האי גוונא מה קודמם, ואפרטם:**

א. טבילה או ברכה התורה – טבילה קודמת להרגיל בו.

בטיט וסדין בסיד הכותלות ועל כן הקילו בכל כותל סתם. מה שאין כן עכשיו בימינו.

ובענין היוצא מבית הכסא, בשע"ת ומשנה ברורה סימן ז' דאם נצרך עוד הפעם להטיל מים אי אפשר לברך על הראשונה. ובכף החיים אות ח' בשם כמ"פ בעבר חצי שעה אינו יכול לברך עוד.

ומה שכתוב בשם המגיד ממעזריטש זצוק"ל בספר ליקוטים יקרים סימן רמ"ג וזה לשונו:

צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו (תהלים פה, יד), ר"ל דרך מוסר, כי יש בני אדם ההולכים לדבר מצוה להתפלל או כיוצא בו, ובאמצע הדרך עומד לדבר עם בני אדם, אף שעושה אחר כך המצוה, עבירה הוא בידו שלא הלך בזריזות, והעונש שלו לאחר פטירתו גם כן מדה כנגד מדה, לפי שידעו מכמה ספרים שמעבירים את האדם על הנהר על מעבר קצר מאד, וזה לוי יסורים קשים עד מאד, כי יש לו פחד ורעדה, אך צריך הוא לרוץ מהרה מאד, כי זה פעולה לעבור מהרה. והנה באמצע הדרך והמעבר שולח לו הקב"ה מלאך אחד לעכבו, ומלאך הזה הוא שנברא מאותו המצוה, והיה לאותו המלאך צער, כי במחשבתו שחישב בביתו לילך לדבר מצוה ההוא נברא נשמה להמלאך, ובעשיית המצוה נברא הגוף להמלאך, ובשביל ששהה האדם לברוא הגוף להמלאך מחמת שעמד באמצע הדרך לדבר עם בני אדם, ומחמת אותו העיכוב, גם כאן בא המלאך באמצע המעבר ומעכבו כדי שלא ירוץ במהרה.

וזהו צדק לפניו יהלך וגו' כפשוטו, כי כל המצות הולכים לפני האדם לאחר פטירתו, אך שיראה בשעת הליכתו לדבר מצוה שילך בזריזות ולא בעצלות, בכדי שישים לדרך פעמו, ולא יעכבוהו במעבר הנהר, עכ"ל.

ב. קריאת שמע או ברכת אשר יצר – קריאת שמע קודם.

ג. טבילה או נקיון הגוף – טבילה קודם.

ד. ברכת התורה או קריאת שמע – קריאת שמע בזמנו עדיף, ואפילו יש עדיין זמן קריאת שמע שנית לפניו.

ה) אף אנשי מעשה הנוהגין בטבילת עזרא אל יבטלו מפני זה לא תורה ולא תפלה וגם בלילה בעוד שלא טבל ולא ינוח מלקום באשמורת מלעסוק בתורה.

י) **בענין טבילה** קודמת לברכת התורה וכן מה שכתבנו דקריאת שמע בזמנו קודמת לברכת התורה ואפילו קריאת שמע הראשונה אף על גב דנשאר זמן אחר לקריאת שמע כבר רמזתי בקיצור באות הקדום. ועיין חקרי לב (אור החיים סימן ט' ד"ה אך) דדעת המחבר סימן מ"ז מעיקר הדין כמתירין רק חושש לסברא המחמיר באמירת פסוקים. וכן כתוב בערוך השלחן סימן מ"ו סעיף י"ד ואף שהחיד"א (בשאלות ותשובות יוסף אומץ סימן ס"ו) השיג עליו עיין שאלות ותשובות פני יצחק ח"ה בהשמטות אור החיים סימן ה' דף קס"ב שתי' דעת החק"ל מהשגת החיד"א וכן כתב בשאלות ותשובות בצל החכמה סימן מ"ז מעיקר הדין כמתירין רק חושש לסברא המחמיר באמירת פסוקים. וכן כתב בערוה"ש סימן מ"ו סעיף י"ד ואף שהחיד"א (בשאלות ותשובות יוסף אומץ סימן ס"ו) השיג עליו עיין שאלות ותשובות פני יצחק ח"ה בהשמטות אור החיים סימן ה' דף קס"ב שתי' דעת החק"ל מהשגת החיד"א. וכן כתב בשאלות ותשובות בצל החכמה סימן א' אות ה'. וזהו אפילו לדעת המחבר אבל אנן נגררין בתר הרמ"א שכתב דהמנהג כהמקילין וכן הביא בב"י בשם מהרי"ל שכן המנהג באשכנז להקל, וכן כתב בשכנה"ג שכן הוא מעיקר הדין, וכן כתב בשעה"ד אות כ"ג משמעות בהגר"א. ואף על גב שסיים הרמ"א דבהיום נהגו להחמיר, אבל לא במקום ביטול מצוה עוברת הנהיגו כך כל שמעיקר הדין אין בו חשש. ובענין טבילה עמ"ש במקוה ישראל ה' דהרגיל בו הוא כנדר, ויש אומרים דלא מהני התרה. עיין שם.

ומכל מקום יזהר מאד שלא יעסוק אז בסתרי תורה אלא בנגלה. ואם לומד בספר שמביא קטעים מזוהר הקדוש [כמו ראשית חכמה וכיוצא] ידלג עליהם [דהלומד ספרי קבלה והוא בלתי טהור יוכל חלילה לבא על ידי זה לאפיקורסות (מאור ושמש פרשת אמור)]. וכן ימנע מאמירת פסוקים שיש בהם אזכרות שמות בדאפשר, כמו אמירת תהלים".

יא) וכמו שאמר רבי יהודה בן בתירא לאותו תלמיד
 פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה. וכן הי' מנהג האריז"ל. והמחמיר שלא לעסוק בתורה ותפלה בלא טבילה סברא זרה היא ואין לסמוך עליה – כן כתב בראשית חכמה שער אהבה פרק י"א מועתק בפת"ע ח"א דף ד"ה אות ד' בסופו. ובשלום ואמת אות ל"א. וכן כתב ביסוד ושורש העבודה ליל שבת. והנה לכאורה יש סתירה לזה מדברי מאור ושמש פרשת אמור דשם כתב בשם בעל שם טוב ור"ר אלימלך זכ"ע דהם פתחו שער לד' צדיקים יבאו בו שלא יהרהר אדם שום הרהור תורה עד שיטבול עצמו לקריו וכו' העתקתיו לעיל אצל חובת טבילת עזרא.
 מיהו המעיין היטב בדבריו הקדושים יראה שלא היתה כוונתו לפטור מתורה ותפלה בשביל מקוה אלא להיפוך דמאד יזהרו וימסרו עצמם ללמוד ולהתפלל בטהרה והיינו שבזריזות יטבלו שלא יצא ביטול תורה ותפלה על ידי מניעת טבילה. וכן מבואר מהטעם שנתנו דחז"ל לא בטלוהו אלא מפני שאין הצבור יכולין לעמוד בה אבל אותן הרוצין להשיג גופי התורה והמצות צריכין להיות נזהר מאד בטבילה זו. ולפי זה מי שעל ידי חומרא זו יבא לידי ביטול תורה ותפלה או פו"ר הדרינן לדין הש"ס שהרי הוא בכלל אותם אשר בשבילם בטלו חז"ל טבילה זו והיאך יתחכם עליהם. ועוד לא עליהם כווננו הצדיקים אלא לאותן המתרפקין להשיג גופי תורה ומצות ועושין פעולות לצאת שניהם לטבול ובאופן שלא יצטרכו לבטל מתורה ותפלה עבורו. וכל המעמיק בד' המאור ושמש ימצאנו שכן הוא. והעד על כל זה מה שכתוב הגדה"ק בעל בני יששכר (אשר כל דברי בעל שם טוב ושאר צדיקים שגורין כל היום בפיו) וכתב (בהוספות מהרצ"א על ספר סור מרע

ועשה טוב) בזה הלשון: וכדאי הקדוש בעל ראשית חכמה לסמוך עליו ובפרט מי שאינו מתנהג בפרישות לעיין שם, אם כן יתבטל כל לילה מתורה ועבודה ישתקעו הדברים ולא יאמרו, עכ"ל (מובא בשלום ואמת שם). ועיין עוד במגן אברהם סימן ר"מ שלא לבטל מפו"ר משום שאין לו מקוה.

ובשל"ה דאחר תשמיש המטה יאמר המפיל. מכל אלה מוכח דדברים הנ"ל לא להקל נאמרו אלא להחמיר בתוספות זהירות ופרישות. ועיין בתורת חיים (סימן פ"ח) שחקר אם רשאי לא להתפלל וללמוד רק בהרהור ומסיק שאין להחמיר ולא דוקא קריאת שמע ותפלה אלא הוא הדין ללמוד רשאי. ועיין משנה ברורה סימן פ"ח דאם יעבור זמן קריאת שמע ותפלה אינו רשאי להחמיר ואפילו להתבטל מתפלה בצבור אין נכון להחמיר בזה, וכן כתב בערוה"ש ובשאלות ותשובות מנחת יחיאל (ח"ב סימן קי"ג). ועיין בשלח"מ ומשמרת שלום (קאיידנוב) סימן ב' שנוטין להקל להתפלל ביחידות בפרט אם מרגיש שיטריד מלכוון על ידי מניעת טבילה. ועיין שאלות ותשובות מנחת יצחק ח"ג ט"ו וז"ד סימן ס"א, ובתהלה לדוד. ופשוט דדוקא שאין לו מקלחת לעשות ט' קבין דאז ודאי שלא יבטל מתפלה בציבור בשביל ההידור של טבילה דוקא. עוד פשוט שלא כוונו הפוסקים לתת יד לאותן שנעשה להם הרגל לקום במאוחר בצירוף הטבילה צריך להתפלל ביחידות, וכל שכן שבכהאי גוונא אסור לשהות בטבילות מרובות אם על ידי זה יבטל תפלה בציבור.

ודבר פשוט מאד דכל המדובר בפוסקים לבטל תפלה בציבור משום טבילת עזרא, אבל הטובלין בסתם כמנהג אנשי מעשה לטבול בכל יום לפני תפלת שחרית פשיטא שאינו דוחה תפלה בציבור. ואגב ראוי להעיר דתפלה בציבור הכוונה להתפלל שמונה עשרה יחד עם הצבור ולכל הפחות בעת חזרת הש"ץ אבל כשמתפלל שמונה עשרה בעת שהצבור אין עומדין כלל בשמונה עשרה אין זה תפלה בצבור. ומה שכתוב לימנע מאמירת שמות עיין לעיל דיש אומרים בזמן הזה עיקר חיוב לתפלה ועל כל פנים לכולי עלמא אזכרות שמות חמור מתלמוד תורה, ויש לו מקור בברכות כב. ועיין עוד באחרונים אור החיים סימן א' דמותר לומר מודה אני בלי נטילת ידיים בבוקר כיון שאין בו שמות, עיין שם.

ז) ברואה שלא יספיק הזמן לטבול לפני ברכת התורה וקריאת שמע יש עצה ותקנה מהאריז"ל ובעל שם טוב הקדוש זכ"ע לרחוץ הידים בכלי בסדר מיוחד ויעלה לו במקום מקוה עד שיהי' לו מקוה וזהו הסדר:

הנה השם הוי' ב"ה במילוי כזה יו"ד - ה"י - וי"ו - ה"י הן סך הכל עשר אותיות.

יקח הכלי ביד ימינו ונתנו ליד שמאל. ומתחיל לערות על יד ימין פעם אחד ומכוין לאות ראשונה שהוא י' ואחר כך על שמאל ומכוון לאות י'.

הלומד ספרי קבלה והוא בלתי טהור יוכל לבא חלילה על ידי זה לידי אפיקורסות"

ומה שכתוב שלא יעסוק אז בחכמת הנסתר, המעיין בלשון מאור ושמש (פרשת אמור) שהבאתי לעיל יראה הבדל גדול ביניהם דעל עסק בנגלה כתב "דאי אפשר בשום אופן להגיע לגופי תורה ומצות", ועל כן בשעת הדחק אין לבטל תורה בשביל זה כמו שכתבנו לעיל.

ולענין חכמת הנסתר כתב: "ואם הוא לומד ספרי קבלה והוא בלתי טהור יוכל לבא חלילה על ידי זה לידי אפיקורסות". עוד שם "והכת שבתי צבי ימח שמו שהיו אז בימים ההם מזה נעשו אפיקורסים שלמדו ספרי קבלה בטומאת הגוף" עיין שם, ובפרט שאין בזה ביטול תורה כיון דיכול ללמוד נגלה. וכן ראיתי בהכנה דרבה (לערוגת הבושם) שהזהיר על זה מאד.

אחר כך מערה על ימין ומכוין לאות ו' ואחר כך על שמאל ומכוין לאות ו'.

מערה על ימין ומכוין לאות ד' ואחר כך מערה על ידי שמאל ומכוון לאות ד'.

ככה ימשיך עד שיגמור כל עשר אותיות על ידי נטילת ידיים בדילוג פעם אחד על ימין ופעם על שמאל.

אחר כך מערה על יד ימין עשר פעמים רצופין ומכוין לכל עשר אותיות זה אחר זה אות אחד לכל נטילה ואחריו עשר פעמים על יד שמאל רצופין ומכוין להעשר אותיות אות לכל נטילה.

וסדר זה להמרגיל עצמו בו בזמן קצר נעשה קל למאד אף שתחלתו נראה כי כבד ממנו הדבר ההרגל נעשה טבע וכשכבר נתרגל בו ימשך הנטילה מרישא עד גמירא מינוט אחד ולא יותר. וחבל להתעצל בדבר כזה שעולה בניקל וראשו מגיעה השמימה. ונכון שבלילה מיד אחר קיום העונה יטול ידיו בסדר זה כמו שכתוב בה' עונה (אות יא*).

ויצטער על שאי אפשר לו לעת עתה לטבול ממש ויחשוב בעת הנטילה שבזה סר הטומאה ומתלבש ומכל מקום לא יסמוך על זה לקום מאוחר בבוקר, כי עצה זו נתקן לאונס ולא לסמוך על זה לכתחילה וכדלעיל (אות י"ב).

(ולענין נטילה זו להרואה קרי ביום הכיפורים או תשעה באב עיין מה שכתבתי בביאורים לטבילה ביום הכיפורים או תשעה באב)²⁷.

(יב) מקור הדברים במכתב קודש של הקדוש מהר"ם מטשערנוביל זכ"ע נדפס בפתיחה ל"ס' חסד לאברהם בענין רחיצת ידים במקום שאין מקוה. וכן בשלחן הטהור להגה"ק מקאמארנא סימן פ"ח סעיף ב' שכן תיקן הבעשטה"ק ומי כמוהו מורה בענינים אלו של טומאה וטהרה שהן חק ולמעלה מהשגתינו וכל דבריו

תורה מן השמים. ודברי מהר"ם הנ"ל הובא בהערות וציונים לשם. ומכל מקום מבואר שם דעצה זו גילה לצורך אונס ודוחק במקום שאין מקוה אבל לא לסמוך על זה במקום שיש מקוה. ועל כן כתבתי דבלילה עד הקימה ישתמש בעצה זו וכן ביום אם נתאחר באונס אבל לא לקום מאוחר על סמך זה דלא לזה נתקן. וכן הוא בסוף צוואת הריב"ש [רבינו ישראל בעל שם טוב] בשמו.

והנה עצה זו כתב בספר אמת ליעקב דף קי"ז בקבלה מהאריז"ל שיעצו כן. ולדעתי בעצה זו ניצל מכמה מבוכות שיש חוששין מלהוציא דברי קדושה לפני הטבילה ועל ידי זה מבטלין כמה ברכות ולפעמים קריאת שמע בזמנה העיקרי שלא כדין וסומכין על בדיעבד'ס וכיוצא. ומה שכתבתי ליטול כלי ביד ימין עיין סימן ד' סעיף י' ובקף החיים ומאסף שם.

ודע דמה שכתבתי באות יא* שאי אפשר לדחות שום ברכה המחוייבת משום חוסר טבילה, כן מבואר בכל האחרונים שבסימן פ"ח וסימן ר"מ ובתוכם גם השל"ה והגר"ז שתמכו בגוף ענין הטבילה בזמן הזה. דמכל מקום כיון שבטלה טבילת עזרא אף שהנהיגו להחמיר אבל לא להקל. וכן מה שכתבתי באות יג' דהיוצא מבית הכסא לא ימתין מלברך עד אחר הטבילה וכו' דכל שנצרך לנקביו עוד הפעם בטל ברכה ראשונה, עיין ברכי יוסף סימן ז' ושאלות ותשובות מהר"ם שי"ק אור החיים סימן א'. ושיעור חצי שעה בפני יצחק מערכת א' אות ח' ובן איש חי פרשת ויצא אות י"ב.

ובהיות ששם הוי' במילואו ניתן לכתוב גם בשאר אופן נקוט סימן זה בידך דאין בכל הסדר רק ג' אותיות הללו י' - וגם ה' - וגם ו' זולת פעם אחת שיש גם אות ד' ודו"ק.

ומה שכתבתי "דיחשוב במחשבתו שסרה טומאה ויצטער על מניעת הטבילה כעת", דבר זה שורשו בשל"ה בעניני תפלה, מובא בפת"ע ומטעמי השלחן סימן פ"ח וזה לשונו: ומי שלא יכול לעשות כן מחמת איזו מניעות יחשוב בלבו בשעת רחיצה הא דאיתא בברכות (דף ט"ו) א"ר בר אבא אר"י כל הנפנה וכו' ופירש רש"י וכו'. ומי שמצטער על שאינו טובל את עצמו ומתלבש ברוח טהרה

פרק ח' היאך להתנהג באין לו מקוה באותו מקום.

פרק ט': היאך לנהוג כל הזמן עד הטבילה בבוקר.

פרק י': פרטים הנחוצים לדעת לכל טובל במקוה, כמו חציצה.

טהרת המקוה - דיניו ומנהגיו

ח) לכתחלה מדקדקין לצורך טבילת עזרא למקוה כשרה של גשמים. ואם אפשר במים חיים הרי זה משובח ובדיעבד כשרה גם בשאובים בקרקע ובלבד שלא יהיו זוחלין. וזה שכיח כששואבין המים – או כשהפילטער עובד. ואם גם זה אין לו יהדר על כל פנים לרחוץ כל גופו תחת מקלחת (שויע"ר) שוטף מים רבים (ועיין ביאורים אופן טהרתו). ובאין לו גם זאת יהדר על כל פנים לקיים נטילת ידים הנ"ל אות ט"ו.

וגם מי שיש לו מקלחת רצוי שיקיים גם נטילת ידים הנ"ל). וכן מי שיש לו רק מקוה של זוחלין יטבול, וגם יטול לידיים אם אפשר ירחוץ גם במקלחת.

ומבואר בספרים דאם לא טבל במקוה לפני התפלה משום אונס אפילו השתמש בשאר עצות ונזדמן לו אחר כך במשך היום ואפילו בלילה לפני השינה לטבול במקוה, טוב לטבול. ועל ידי הטבילה **"במקוה"** זוכה להאריך ימים ושנים.

בשעה שרוחץ או הוא כאילו טבל ומחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, עכלה"ק.

גם כתבנו לקמן באות ט"ז דבטבילה הכוונה להסיר הטומאה מוכרח והוא הדין בנטילה העומדת במקום טבילה, עיין שם.

עוד מבואר בכתבי האריז"ל דהטובל בלי כוונה לא די שלא תיקן, אלא חס ושלום פוגם בפגמים גדולים, וצריך לכל הפחות לכוון שכוונת טבילתו לשם טהרה.

נ"יש נוהגין מיד אחר העונה לרחוץ כל הגוף בשויע"ר והוא דבר נכון ומועיל לניקוי הגוף, וגם עולה במקום מקוה עד הטבילה, ועיין מה שכתבתי באות ט' הסמוך היאך להתנהג ברחיצת מקלחת. – וכבר כתבתי דגם הרוחץ בשויע"ר יקיים נטילת ידיים הנ"ל].²⁷

יג"ג) אעתיק מה שכתוב בשלחן מלכים הלכות טבילת עזרא אות ט"ז: טבילה זו לכתחילה נכון שתהיה במים חיים (לחוש ל"יא בס' יעב"ץ) ועל כל פנים במי מקוה הכשרה (של גשמים לצאת דעת בה"ג וכמו שכתוב במראה כהן מובא בפת"ע). ומכל מקום אף מ' סאה שאובים בקרקע כשרים לטבילה זו (בקרקע דוקא כמו שכתוב במ"א – ומחה"ש – שולחן ערוך הגר"ז – ס' יעב"ץ – ותורה אור). וכל שהכלי נקובה בשוליה כשפופרת הנוד אף שפקקה אחר כך מותר לטבול בה לכו"ע (פתחי תשובה – ותשובה י"ג שבסוף ס' דברי יחזקאל) ויש מקילין אפילו בכלי (ד"ח המובא בפת"ע ונח"א בהגה באור החיים החדש, ועל כל פנים עדיף משפיכת ט' קבין וכמ"ש הפ"ת בפת"ע).

ושלש מאות ליטער מים די בטבילה זו (אם כי חלילה להקל בנשים עיין לחם סימן ר"א סק"י, ומהרש"ק ח"א קכ"א, ושאלות ותשובות פרי השדה ח"א קכ"ב, וברורי המצות ערך מציצה אות י"ג, מכל מקום בטבילת עזרא לדידן שהיא רק חסידות כבר הורה זקן סבא קדישא בדברי יחזקאל סימן י"ג להקל בג' מאות ליטער (עד כאן משלחן מלכים שם הערות שלום ואמת). עיין עוד בקצה"מ סימן תר"ו אות כ"א, ואכמ"ל. ובירושלמי ברכות דהמחמיר לטבול במים חיים – מאריך ימים.

וכן החמירו הרבה בחו"ל (ר"ל הצדיקים וחסידיו חו"ל כמו שכתבתי) שיהא המים מקורו ממים חיים מפני חשש זב כי כמה פעמים אדם נעשה זב ואין ידוע לו בפרט לפי דברי תדב"א (רבה פט"ו). נמצא אשר אדם שנטמא שלשה פעמים לקריו ולא טבל אז

נעשה לבסוף זב, ואז אין לו טהרה רק במים חיים... וכן כתוב בירושלמי שיש תנא דסבירא ליה שגם בטבילת בעל קרי צריך טבילה במים חיים (ועיין בירושלמי דפאה).

עוד כתב בס"י: בענין טבילת המקוה כלולים במימות המקוה כל השמות הקדושים. ולכן אם המקוה כשרה והוא מים חיים אז שורין בו כל השמות הקדושים וכל הכינויים. וכן אם המקוה כשרה סתם במי גשמים וכשרה על פי שיטות הפוסקים יש בו מעלה גדולה ויתירה – לענין המשכת טהרה על האדם, ולפי זה אם היא שאובה שהמשיכו כולה שהיא כשרה לדעת ר' אחאי גאון (כדאי' בשאלתות פרשת אחרי) יש לו מעלה פחותה מזה. ומקוה של מים שאובין שהיא כשרה לבעלי קריין לפי שלא הי' אפשר להחמיר במקוה מפני שלא בכל מקום היו שכיחים מקואות. ובזמן הגמרא החמירו בזה הטבילה מאד. והמים שאובין צריכין להיות ד' אמות בקרקע ולא בכלי רק באדם שהוא חולה או יש לו מיחוש ואין בנמצא לו מ' סאה הקילו ללמוד תורה ולהתפלל בהטלת ט' קבין על גופו. ומי שאי אפשר לעשות גם זה תיקן רבינו האריז"ל נטילה על הידים במקום טבילת מקוה כמו שכתבנו לעיל אות ט"ו.

ובשאלות ותשובות משנה שכיר (כ"א סימן ע"ט) דלמעשה הטובל טבילת עזרא וכל שכן נדה הטובלת ראוי להחמיר כשיטת ירושלמי (ברכות פ"ג ה"ד) שיטבלו במים חיים דבטבילה במים חיים יש מעלה מיוחדת דמתברך בזה בחיים ארוכים וטובים, עיין שם.

טבילה בכלי:

ודע דאף על גב שהעתקנו משלחן מלכים בשם נח"א ודרכי חיים דטבילה בתוך הכלי עדיפא מט' קבין, מכל מקום למעשה מסתפקנא כיון דענין התרת שאובין בכלי בפלוגתא תליא עיין בב"י סימן פ"ח דפליגי אמוראים. וגדולי האחרונים נקטו בקרקע דוקא והם: מ"א, שולחן ערוך הגר"ז, מחה"ש, חי' רעק"א, משנה

ברורה, ושם וכן כתב בא"ר סימן פ"ח, וכ"מ בח"א סוף כלל ד' ומטה אפרים סימן תר"ו אות ב' ומ"א שם ורק קצת אחרונים הקילו כמו שכתבנו לעיל בשמם ואין ספריהם תח"י לעיין בהם מקורן.

אולם מצאתי במקו"ח לחו"י שכתב בסימן פ"ח דגם בכלי יש להקל, ומלשונו נראה דכיון דאיכא פלוגתא אזלינן להקל. מיהו לא כתב דעדיף מט' קבין. והדעת נותן כיון דט' קבין פשוט מדינא דגמרא בלי שום חולק דמועיל ודאי עדיף, בפרט דקי"ל אין עושין ספד"ר לכתחילה. ועיין בטור סימן רמ"א שכתב דיש חסידים ואנשי מעשה מחמירין לטבול וחומרא יתירא הוא דל"ד טבילה אלא רחיצה בט"ק, ונראה בפרישה שם דמסכים לו בזה. ומובא גם בבאר היטב סימן פ"ח. מיהו במקום שיש לו ט' קבין כזה ומקוה מ' סאה בכלי, רצוי שיקיים שניהם דבעניני טבילה וטהרה אין אתנו יודע עד מה, ומטעם שכתבנו.

זוחלין: הנה לפעמים יארע ענין זחילה כששואבין המים מבור הטבילה ואפילו נשאר בו מ' סאה זוחלין נינהו, וכן במקום שיש כלי רשת הנקרא פילטער לנקות המים, וכך דרכו שהמים הולכים ושבים במדי עברם בכלי זו נצחין הפסול מן הצד ואפשר שכלי זו יעשה מלאכתו ולא יכירנו הטובל כי אין המים מתמעטים, וכבר ביאר בשאלות ותשובות ברכת שמים ועוד, דזחילה גמורה הוא, וכן כתבו הרבה פוסקי דורנו המובהקים. ובענין זחילה בטבילת עזרא כבר נודע בשערים שדעת הפוסקים כמעט כולן להחמיר ואף שדעת ערוגת הבושם להקל (מובא בזכ"י דבסמוך), וכן בשאלות ותשובות אמרי דוד סימן כ"ט, מכל מקום עיין בשאלות ותשובות מחזה אברהם אור החיים סימן י"ג שהעיר ממ"א סימן קנ"ט ומחה"ש סימן פ"ח ס"ק כ"ז דזוחלין אין כשרין. וכן כתוב בשאלות ותשובות זכרון יהודה מהד"ת אור החיים סימן יא', וכן באבן שלמה על הראב"ן סוף ח"ב בהוספות (לבעל לחם שלמה) העיר מספר עצי אלמוגים סימן קנ"ט ס"ק כ"ה להחמיר, ושאלות ותשובות כרם יהושע סימן י' ושאלות ותשובות מהר"י אשכנזי יור"ד סימן ל"ז, עיין שם. ובטל תורה ברכות כב. כי להדיא דזוחלין פסול דאורייתא על כן אף לבעל קרי פסולין, עיין שם.

והאמת ניתן להגיד כי מסתימת כל הפוסקים שדנו לענין שאובין בקרקע או כלי נראה להדיא דזוחלין פסולין, דלא הי' להו לסתום אלא לפרש חידוש גדול כזה ואי"ל דסמכו שנדע להקל מט"ק דאם כן גם לענין שאובין כן, אלא על כרחך דאין לדמותן. וכמו שכבר העירו בכעין זה. ועוד נראה דממה שנחלקו לענין שאובין (עיין ב"י סימן פ"ח) האמוראים ש"מ דבסתם נקטינן טבילה זו ככל טבילות אחרות ורק בשאובין שמצינו מקור במשנה (לדיעה זו) נחתו להקל, והיאך נקום אנן להקל בזוחלין דחמירי עוד משאובין. מכ"ז הדעת מכרעת כהחמירין. ועל כן באי אפשר רק בזוחלין מוטב לעשות ט' קבין. אבל בלית לי' גם זאת יטבול בזוחלין ויעשה גם נטילה הנ"ל.

ולענין מים הזוחלין לתוך המקוה: בדברי חיים (ה' מקואות ס"ה) מחמיר דשם זוחלין עליו, והעיר מקור בריב"ש סימן רצ"ב, ובשאלות ותשובות שו"מ (מהדצ"ד ח"ג סימן מ"ו) חולק – וכן בלבוש ס"ק ט"ו. ויש מביאים ראי' להחמיר מרש"י שבת סה: – קט. ד"ה ר"י ובגד"ט (בבא סק"ה) שנ"ל מלשון הריב"ש דל"מ זחילה וסיים בצ"ע. ובדברי חיים שם דבר"ש מקואות ל"מ כן. ובספר מי השילוח סימן ב' סעיף ז' מתיר דאין זה זחילה.

רחיצה במקלחת - שויע"ר:

הנה כבר כתבנו לעיל דבאין מקוה ישתמשו בעצה של ט' קבין. ובזמנינו רחיצה על ידי מקלחת (שויער) עולה במקום ט' קבין כמו שכבר העלו גדולי אחרונים בדור העבר והן רוב מנין ובנין של המורים הקשישים המובהקים ולהלן אפרוט שמותיהם אי"ה מה שדנו בזה וכאן ארשום פרטים נחוצים לדעת בענין זה:

(א) הנה מעיקר דין תקנת עזרא מסקינן בגמרא (ברכות כב:) וכן פסק הרמב"ם (ה' חפלה פ"ד ה"ו) דבריא המרגיל (שמשמש מטתו – רש"י) וכן חולה המרגיל בעינן ארבעים סאה, ובריא לאונסו

(במקרה) ט' קבין, וחולה לאנסו פטור מכלום, עד כאן. ולפי זה לא היה בדין שיועיל מקלחת למשמש. אולם סומכין על זה כיון דקי"ל שבטלה טבילת עזרא כמבואר בפוסקים. מיהו אותן אנשי מעשה שיודעין לדקדק בענין זה מאד מטעם הענין הגדול שיש בטבילה זו על פי גילוי האריז"ל ובעל שם טוב הקדוש זכ"ע ותלמידיהן, להן ראוי לדעת דכל כהאי גוונא שאין בנמצא רק הטלת ט' קבין ולא מקוה ממש למעט בעונה עדיף ולא חס ושלום למעט מעיקר החיוב שמדינא אלא לצמצם במה שהוא יותר על זה (ובתנאי שלא יבא לידי מכשול על ידי זה) כי עיקר הטהרה על ידי המקוה (וכעין זה בלח"מ ה' טבילת עזרא) וכן שבהזדמנות ראשונה לטבול במקוה כשרה לעשות כן. ומה גם שמהרבה ראשונים ואחרונים הנ"ל יוציא דלא בטלה תק"ע לתפלה - ויש אומרים גם לשאר דבר כנ"ל.

וסדר הרחיצה כך הוא: קודם ילחלח כפות רגליו במים ובעת שפיכת המים עליו יש לו לעמוד זקוף ושני ידיו מונחין כנגד לבו ולא ידחוק אותם בחיבוק הרבה רק בריוח קצת כדי שיבאו המים גם שם (מטה אפרים סימן תר"ו אות י', משנה ברורה פ"ח אות ד'. וכע"ז בכף החיים אות ז' עיין שם).

והנה הפרי מגדים עומד ומזהיר (סימן פ"ח מש"ז א') דצריך שיבאו המים בכל מקום שבגופו ממש. וזה לשונו: **הני ט' קבין מבואר ברמב"ם (ה' תפלה פ"ד ה"ב) מנהג פשוט בספרד שרוחצין "כל בשרו" משום הכון וכו' משמע דבט' קבין בעינן כל גופו שלא יהא מקום שלא יבואו שם מים כטבילה.** וא"י עכשיו מטילין ט"ק וכמעט מקצת גופו לא נגעו כלל מים בו עכ"ל הפרי מגדים. ועל זה כתב המטה אפרים (תר"ו באלל"מ ג'): **ודקדוק מהרמב"ם אינו מוכרח.** אך מכל מקום צריך שכל המים יעברו נגד גופו וסביב לו וזהו נקרא רחיצת "כל גופו". וגם יש לדקדק שיהי' כל הגוף ראוי לביאת מים, ונראה דחציצה פוסלת בט' קבין דהא אפילו בנטילת ידיים פוסל, עכ"ל. הנה הקיל מצד אחד דאפילו לא באו למקום אחד כשר והחמיר לענין חציצה. **ודבר חידוש יוצא מזה כי ט' קבין דינו הפוך מטבילה במקוה ממש, דבטבילה אין חוששין לחציצה (כדבסמוך) אבל צריך שיהיו המים נוגעין כל גופו ממש.** ובט' קבין הוא להיפוך לדעת המטה אפרים. ומכל מקום נראה דאף לדעתו

אין לחוש לחציצת בית הסתרים בעת הטלת ט' קבין, ל"מ למ"ד דל"ב ראוי לביאת מים אלא מדרבנן הו"ל תרי דרבנן וגם ט' קבין בזמן הזה קיל יותר שאינו מעיקר התקנה אלא מחומרא. אלא אפילו למ"ד חיובו מן התורה בשאר מקום, מכל מקום נראה ממטה אפרים דט' קבין הוא כענין נטילת ידיים דלא שייך בו כלל הענין של צורך ראוי לביאת מים רק בחלק החיצון שבגוף. ועיין עוד בחת"ס סופר בחי' לאור החיים קס"ב מ"א סק"ה דיליף נטילת ידיים ק"ו מט' קבין ש"מ דט' קבין חמיר מנטילת ידיים.

ולדינא נראה דבזמן הזה שמשתמשין במקלחת ידקדקו לעמוד תחתיו באופן ובשיעור שיבאו המים בכל הגוף דהרי פליגי בזה הפרי מגדים ומטה אפרים ואף על גב דספד"ר להקל מכל מקום כיון דחזינא שאפילו לדברי המטה אפרים ט' קבין חמירא מנטילת ידיים ושכן דברי מרן החת"ס הנ"ל, אם כן כיון דקי"ל (אור החיים ק"ס סעיף י"א) כל ספק בנטילת ידיים להקל, ומכל מקום כתב הגר"ז בשם הראב"ד דכל שיש מים אחרים מזומנים לפניו אומרים לו קום ורחץ כל שכן בזה. ומסתברא דבכה"ג גם המטה אפרים יודה וכמו שמצינו בדחז"ל שאמרו בכה"ג (ע"ז פ"ב) הא מיא בשיקעתא דנהרא זילו וטבול. ומסגנון לשונו נראה דבא ללמד זכות על שהקילו בט' קבין אף שאין מגיעין המים בכל מקום (עיין שם). ובימים ההם היה דוחק גדול דהיה צורך שתיעשה בג' כלים בבת אחת או זה אחר זה שיתחיל השני עד שלא הפסיק הראשון. וברור לכל מבין דבכהאי גוונא כמה קשה שיגעו מים לכל מקום ממש. אבל במקלחת ודאי צריכין לזוהר שלא לצמצם המים.

ועוד קצת סמך לזה ממה שכתבו (הפוסקים באור החיים) סימן קנ"ח דאף על פי ששיעור נטילת ידיים רביעית, מכל מקום הנוטל רביעית מצומצם בא לידי עניות (מאמר אות יד' בשם רש"ל, ושולחן ערוך הגר"ז שם אות יד'). וביארו שם דהיינו ביש מים בריוח אל יצמצם הוא הדין בענינינו (לד' החת"ס הנ"ל) יש ללמוד דאפילו מצד השיעור אין צריך שיבאו לכל מקום מכל מקום אין זה ראייה דיש מים בריוח. איך שיהי' לדינא נראה פשוט מטעם שכתבנו לעיל דבזמן הזה אי אפשר לסמוך על הדוחק דסגי אף אם לא הגיעו המים לגוף.

אחרי כתבי כל אלה מצאתי מקור בראשונים דבעינן שיגיעו המים בכל מקום דבתיו"ט (מקואות פ"ג מ"ד) הביא דברי הראב"ד שביאר הטעם למה תקנו חז"ל ט"ק וכתב דכך שיערו חז"ל דט"ק מים שיבוא על כל גופו אי אפשר באופן אחר. וכן הוא במאירי ברכות דכך שיערו שבט"ק כל גופו עולה בהו דרך נתינה (דוגמת מ' סאה שעולה כל גופו דרך טבילה). ולפי זה משמע לכאורה דבעינן דוקא נגע בכל גופו. ובשאלות ותשובות ארץ צבי לובלין סימן פ"ט דלא מהני כשבא המים על רוב גופו ולא כחכם אחד שר"ל דמהני.

שיעור ט' קבין: במטה אפרים (סימן תר"ו סעיף י"א) דצריך כ"ד קווארט לשפיכת ט' קבין ובשעת הדחק שאין כלים מחזיקין כל כך יש להקל ב"ח קווארט, עד כאן. וכן כתב במשנה ברורה סימן פ"ח אות ד'.

ובדברי יחזקאל בסופו (סימן י"ג) דשיעור ט"ק ט"ז קווארט. ועיין בקצה"מ אות כ"א. ועיין עוד במשמרת שלום (ה' אבילות) אות ט' סק"ו החזיק גם כן בשיעור זה לענין ט' קבין דמת.

והנה בשיעור הליטער 23 ליטער הוא בערך 24 קווארט. ולפי מה שהעידו ספרי זמנינו קווארט שלנו גדול מקווארט שלהם ולא להיפוך באופן שמדת כ"ד קווארט (או כ"ג ליטער) עולה יפה גם לזמן הזה.

שיעור זמן לט' קבים* במקלחת הוא: $2^{1/4}$ - $1^{1/2}$ מינוט

(* 24 קווארט - 23 ליטער.

ומדדתי במקלחת שלנו וראיתי כי בזרם החזק שוטפת כ"ד קווארט בקצת יותר של מינוט וחצי וידוע שגם זרם החזק לאו כל עתים שוות, ולפיכך הטוב לעמוד תחתיו בערך שתי מינוט לצאת מדי כל ספק. ובקילוח בינוני הוא לערך ב' מינוט ורבע.

בח"א כלל קמ"ד אות ו' דמותר ליקח מים חמין לט' קבין. ובמקו"ח לחו"י (סימן תר"ו) כתב בזה הלשון: אפילו חמין, כן כתב תשב"ץ. משא"כ למהרי"ל, עיין של"ה שם.

דברי הפוסקים במקלחת (שויע"ר): בשאלות ותשובות צור יעקב (קונטרס שארית יעקב - סימן נ"ט) דשרי, אלא שצריכין

להיות המים נוזלים בלי הפסק. ובטהרת המים סימן נ"ט הביא ממכתבי עת הבאר שיצא בפולין שנת תרצ"ו (סימן כ"ג) דצריך למיעבד הכי.

והנה במקלחת יש לדון משתי צדדין להחמיר אחד משום כח גברא – והשנית משום כלי. ואודות כח גברא כבר העירו מדברי ס"ח (סימן תתכ"ח) דכשר בנפלו ממילא שלא על ידי אדם וכן משמע בברכות כב: דנפל עלואי ט' קבין. ובשאלות ותשובות פרהש"ד (ח"ד קמ"ט) דבט"ק לא בעינן כח גברא, ובאיזה אופן שיפלו עליו סגי. וכן הוא בשאלות ותשובות תורת יקותיאל (אור החיים סימן ג' ה') ובשאלות ותשובות תפארת אדם (סימן כ"ח) לעשות כן בשבת בצוננים. ובמשנה דמקואות (פ"ג מ"ד) כתב "בעל קרי שנפלו עליו תשעה קבין". והנה הגאון הגדול מהר"מ אריק זצ"ל בהג' על ס"ח העיר מש"ס גיטין ט"ז שכתב בלשון "שנתנו עליו" משמע דבעי נתינה, וכן הוא בברכות שם. אולם במשנה האחרונה (מקואות שם) דנתנו לאו דוקא. ובטהרת המים שם העיר דבתוספתא כתב נפלו, וכן הוא בירושלמי ברכות פ"ד הד' כמ"ש בכר"י ח"ג סימן נ"ה ושכן הוא בדקדוקי סופרים ברכות שם בבעל קרי שנפלו דכן הוא הגי' בר"ש מקואות.

ברם יש דשדי בה נרגא בהיתרא דט' קבין על ידי מקלחת מדי
הראב"ד שכתב (בתמים דעים סימן ס"ו) וזה לשונו: ונראה לי שתשעה קבין שאמרו לרחיצת בעל קרי שמצותן בנטילה ולא בטבילה צריכין שיבאו עליו מכח אדם שאם לא כן אי אפשר שלא יתפור מהם לבטלה ונמצאו תשעה קבין חסרים. ובברכות (כב.) א"ל ר' זירא לשמעיה אייתי תשעה קבין ושדי עלאי אלמא צריכין הן שיבאו מכח אדם וכיון שאי אפשר לשיעור מצומצם אלא מכח אדם גזרו אפילו ביותר מכשיעור שלא יהא אלא מכח אדם, כנ"ל, עכ"ל. וכן כתב בשאלות ותשובות הראב"ד סימן כ"ג ריש עמוד פ"ג. עיין שם. נמצא דמקלחת שאינו כח אדם רק שפיכה הראשונה בלבד כמבואר באור החיים קנ"ט סעיף ט' השאר לא נחשב כח אדם ואינן כשרין לט' קבין.

וכבר העיר הגאון שה"ת בעל אמרי יושר בהג' על ס"ח דמוכח מס"ח סימן תתכ"ח דאם אין לו מי שישפוך עליו ט' קבין יכניס

המים וכו' ומוכח להתיר אפילו בלי כח גברא. וכן מוכח ממתניתין (מקואות פ"ג מ"ד) בעל קרי חולה שנפלו עליו תשעה קבין עד כאן. מוכח מזה דגם בלי כח גברא כשרין.

ולענ"ד יש לדון בענין זה להיתרא אפילו לדעת הראב"ד אפילו אם הגזירה שכתב נוהג בזמן הזה מכל מקום אין לחוש במקום הצורך, דהנה במ"א סימן תרכ"ט ס"ק כ"ב גבי נסרים של ד' שאין מסככין בהו משום גזרת תקרה, כתב דבשעת הדחק שאין במה לסכך מסככין בהו והוא הדין בכל דבר האסור משום גזירה. ועיין שם במחצית השקל שהביא כן מהרשב"א דף י"ד ע"ב. וכזה בב"ח סימן ת"ס שכתב שם בזה הלשון: דלאו בשופטני עסקינן דלא אכל כלל מצה בלילה ראשונה ועבר על מצות עשה דאורייתא כדי שלא יעבור איסור דרבנן, עכ"ל. וכן הוא בשאלות ותשובות בנין ציון (סימן ל"ג) בשופר שאין לו השיעור, דבאין לו שופר אחר יתקע בזה, דשיעור שופר דרבנן ולא גזרו בשעת הדחק. וכן כתב באמרי בינה אור החיים ר"ס י"ד, דהיכא דאי אפשר לקיים חוק החיוב דרבנן יקיים על כל פנים של תורה. וכן כתב הפרי מגדים בכמה מקומות (בפת"כ ח"ג סימן ז' חסימן נח סק"ב, ד"ה כתב, וסימן קפ"ז א"א סק"ג, וסימן תקפ"ו ס"ק ח"י) וכן דעת האחרונים באור החיים סימן תרכ"ט שהעתיק דברי מ"א הנ"ל לפסק הלכה והם א"ר ס"ק ט"ו. ש"ע הגר"ז סעיף ל"ג, ביכורי יעקב ס"ק ל"ג, משנה ברורה סק"נ, ערוה"ש סעיף י"ג. וכן כתב בעל בני יששכר בספר דפ"ק בהקדמה (דף ג' ע"ב אות ב').

ועיין בפרי מגדים (סימן קפ"ד א"א ח') דמתחלה רצה לומר דכל המקיים מצוה של תורה שלא על פי מה שתקנו חז"ל לא יצא כמו שכתבו התוספות בסוכה ג. כיון ששמע להט"ז קפ"ד א' שמע מינה דסובר הט"ז דאף דמדרבנן לא יצא מן התורה יצא עיין שם, ועיין עוד מה שכתוב מהפרי מגדים תקפ"ו א"א ח"י. ותרר"ט ס"ק כ"ב. אחר שהביא שיטת הר"י ר"י ברכות לענין קריאת שמע ש"ע אחר חצות לילה דאף על גב שמן התורה זמנה כל הלילה כיון שקבעו חכמים זמנה עד חצות אם לא קראה קודם לכן העמידו חכמים דבריהם לבטל מצות עשה של תורה בשב ואל תעשה, וכתב הפרי מגדים לחלק דאם הדרבנן מטעם גזירה כמו שופר שהצריכו ד' גודלין שלא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע בזה אמרינן

דכשאי אפשר לקיים המצוה באופן שהצריכו חז"ל יקיים כפי דין תורה אבל מה שפסלו שלא מטעם גזירה יש לומר העמידו דבריהם אף במקום ביטול מצוה. מובא בשד"ח מערכת מ' כלל נ"ט.

ולפי זה גם בנידון דידן אפילו לדעת הראב"ד יש לומר היינו דוקא במקום שאפשר גזרינן, אבל בדלא אפשר ודאי עדיף לקיימה בלי כח גברא מלבטלה לגמרי, דאם במצוה של תורה כשגזרו משום סייג מכל מקום לא העמידו דבריהם במקום ביטול הענין לגמרי.

איך שיהיה, הדבר פשוט דבתקנה זו נקטינן כהמקילין שכתבו להתיר בלי כח גברא כשאי אפשר בכח גברא. אבל בדאפשר יש להדר אחר מקוה דוקא וכמו שכתבנו לעיל.

ולמעשה האחרונים העלו להקל במקלחת, והן: שאלות ותשובות צור יעקב הנ"ל, שאלות ותשובות תורת יקותיאל הנ"ל, מהר"ם אריק הנ"ל, שאלות ותשובות פרי השדה הנ"ל, שאלות ותשובות תפארת אדם הנ"ל, טהרת המים הנ"ל, שאלות ותשובות חלקת יעקב ח"ג סימן ס"א, שאלות ותשובות מנחת יצחק ח"ד סימן כ"א וסימן כ"ח ס"ח, שאלות ותשובות שבט הלוי אור החיים כ"ד, שאלות ותשובות קנין תורה ח"א סימן ל"ג, בית ברוך על ח"א תי"ג עיין שם.

ומכל מקום נראה דכל זה רק בשעת הדחק כגון חולי או אין לו מקוה וכיוצא. אבל בסתם לא יסמוך על זה אלא יטבול במקוה כשרה, וכן נראה מדברי האחרונים הנ"ל שכווננו להטות קו להקל באין לו מקוה.

ובענין הכלי: בשאלות ותשובות צור יעקב שם מדייק מלשון שנפלו דלא בעי כלי וכן בספר גולת עליות (מקוואות פ"ג מ"ד) כתב דאין צריך לדקדק שהמים ישפכו מכלי שלם דגם אם הכלי שבור אין בזה קפיידא ולכך אמרו שנפלו. ובבית ברוך על ח"א דף תי"ג כתוב: דלא מצינו שיהא צריך בזה דין כלי רק שיהא ט' קבין מכונסין, ועל ידי החיבור של הצינורות חשוב כאילו כל המים נשפכין עליו ממקום המכונס. ועיין בשאלות ותשובות מנחת יצחק (ח"ג סימן ט"ו) שמקיל, וכן כתוב עוד הפעם בתשובתו הנדפסת

בטהרת יו"ט חט"ז דף רפ"א להביא ב' ראיות לזה דאין צריך כלי האחד מלשון רש"י גיטין ט"ז. דמוכח מדבריו דזהו קולא שהקילו בט' קבין שאובין ושאיןן שאובין יותר טוב והוא ד' רש"י בב"י סימן פ"ח וט"ז סק"א עיין שם שהאריך. וכן כתוב להקל בשאלות ותשובות חלקת יעקב ח"ג סימן ס"א.

ובאמת בראי' הנ"ל מגיטין יש לפקפק דפשטות כוונת רש"י ז"ל דהקילו לטהר בשאובין אף על גב דסתם טבילה של תורה באיןן שאובין בטבילת עזרא הקילו. וכן כתוב בשאלות ותשובות שאילת משה אור החיים סימן ה' ובשם נחלת שמעון סימן א'.

ועיין בטהרת יו"ט חט"ז (דף רע"א) תשובת הגאון רי"מ הכהן ראפאפורט שכתב על דברי בעל צור יעקב מי יבא אחרי המלך ממלכי רבנן את אשר כבר עשהו ועל כיוצא בו אחז"ל "וכבר הורה זקן", וגם הגה"צ משארמאש זצ"ל התיר מקלחת ונדפס בתפארת נפתלי סימן ט"ו. ועיין תשובת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל (בעהמ"ח אורחות המשפטים) שחולק על מי שרצה לערער על ההיתר משום הראב"ד בת"ד דפסק שלא מהני דהרשב"א בתוה"ב שער ד' מביא ד' הראב"ד וחולק עליו עיין שם שהאריך ומונה עשרה מורים שהתירו מקלחת לט"ק. עוד שם בטהרת יו"ט דף ר"צ תשובת הגאון משטראסבורג בעל קנין תורה להקל בשעת הדחק ואונס, עיין שם. וכן פסק בעל שבט הלוי (שם דף רצ"א) וכן יש שם (דף שמ"ח) תשובת הגה"צ מפאפא זצ"ל להקל במקלחת וסיים דבריו בזה הלשון: ומכל הלין טעמא נראה לעניית דעתי דהדין עם הגאון בעל צור יעקב שפסק דמועיל לטהרת ט' קבין כשעומד תחת צינור ה"טוש" - עד שמשער שנפלו עליו ט' קבין. ושפיר עביד מעכ"ת הד"ג ליעעץ לכל אלה אשר אנוסים מלטבול במקוה טהרה בעת הצורך שיטהרו עצמם בטהרת ט' קבין על ידי הקילוח מים שיש בבתי המרחץ שבבתים, לקיים בזה תקנת עזרא. שוב מצאתי לקט הקמח החדש סימן פ"ח שגם הוא מיקל בזה.

והנה למעשה כתבתי בפנים בכהאי גוונא דרצוי שיקיים נטילת ידיים גם כן, והטעם כיון דבענין כלי לא מצינו בראשונים מקור להקל, דהמעייין היטב בדברינו דלעיל יראה דבענין כח גברא יש יסודות ושרשים בש"ס וראשונים להקל מה שאין כן לענין כלי

שמוזכר במשנה לענין בעל קרי (מקוואות פ"ג מ"ד) לית לן גילוי מפורש בש"ס וקדמונים, וגם בגדולי האחרונים לא האריכו לטהרו רק בעל צור יעקב הנ"ל דשאר אחרונים הנ"ל (פרשהש"ד, תורת יקותיאל ועוד) גם כן לא דיברו רק מכח גברא. וכבר כתבנו דבענין טומאה וטהרה שהן חוקי ובלתי שכלי קצרה דעתינו מלדמות מילתא למילתא ולחדש בהם דבר, ובפרט דיש אחרונים שפקפקו מטעם זה, וכבר אמרו חז"ל בכיוצא "וכי בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה", אלא דמכל מקום דעת הרבה גאונים מובהקים להקל וכמו שכתבנו לעיל. מכל מקום ירא שמים יוצא ידי שניהם ויעשה גם נטילת ידיים כיון שאין בו הפסד וכמו שכתבנו לעיל בכל כהאי גוונא. בפרט לפי מה שכתבנו דמדינא דגמרא ט' קבין לא ניתנה אלא לאונס ולא לבריא או חולה ששמש, וכן הוא בשולחן ערוך סימן פ"ח עיין שם.

מקלחת לכל יום: בשאלות ותשובות תפארת נפתלי (סימן ט"ו) דמי שאין צריך למקוה רק לטהרה לתפלה לא נחשב השויע"ר כמו טבילה דט' קבין לא מועיל רק לטהרת קרי, אבל שיועיל לתוספות טהרה וקדושה לא נזכר כלל. ומכל מקום מי שאין לו מקוה נכון שיהדר אחר זה אפילו אינו בעל קרי כיון שיש חשש שראה מים חלוקים או עכורים. ואף על גב דלא גזר עזרא על זה לענין תורה ותפלה מכל מקום הרוצה להחמיר שייך גם כן קדושה על זה לתפלה ודברי תורה עד כאן.

מה שכתוב לטבול דוקא בו ביום: ואפילו בלילה לפני השינה, כבר ביארתי לעיל אות יב' ביאורים או"ק טו** בשם הספרים דטבילה לאונס דוקא בו ביום מכלה כח המזיק שנברא. וכן לענין חיוב טבילה חובתו בו ביום דוקא.

ובענין אורך ימים ושנים כן מבואר בגמרא (דף כ"ג) דהמחמיר בה מאריכין ימיו ושנותיו ופירש רש"י לטבול במ' סאה, עיין שם. וכבר כתבתיו לעיל בדין עיקר חובת הטבילה. ועיין עוד בשאלות ותשובות לב חיים ח"ב בקו"א שכתב דאם לא טבל קודם התפלה יטבול אחר זה. וכן כתב בפקודת אלעזר מובא בלקט הקמח החדש אות ו'. ומכל מקום בלא מצא כלל באותו יום אף על פי כן יהדר להקדים הטבילה כפי האפשר.

ט) אם משתמש בשפיכת ט' קבין על ידי מקלחת – שויע"ר אז לכתחילה ינקה גופו בבורית וכיוצא שלא יהא עליו דבר החוצץ ואחר כך יעמוד תחת שויע"ר שיעור 2 מינוט – בזרם היותר חזק וצריך לדקדק שיגיעו המים לכל מקום שבגופו. (ובזרם בינוני השיעור בערך 2 1/4 מינו"ט)⁷.

י) אין לחוש בטבילת אנשים לחציצה שעל הגוף כל זמן שאין מכסה רוב גופו. החציצה דבר שמקפידין עליו, אז אם אפשר בלי טירחא וצער להסיר החציצה מוטב לעשות כן אבל בטבילת ערב יום הכפורים מקפידין שלא יהא עליו חציצה.

כוונה לטהרה: האריז"ל אמר דברים נוראים בטובל בלי כוונה. וזה לשון הפרי עץ חיים (שער השבת פ"ג): לכן מי שיטבול בלי כוונה יצא מקו ד' דהיינו מקוה וכפר במקוה ישראל ד' ומעלה בו מעל, מעלה בד' מעל וכו' וכשלא יכוין בזה אז טובל ושרץ בידו, עכלה"ק.

ואחריו בא הגה"ק בעל עטרת צבי מזידיטשוב זצוק"ל וקרא תמה שהוא נגד המקובל מבעל שם טוב זכ"ע שלמקוה אינו מזיק העדר הכוונה כי אפילו טובל סתם בלי כוונה גם כן נמשך עליו בעל כרחך טהרה מכח מימות המקוה. ומסיק שם שכוונת תלמידי האריז"ל באמרם "הטובל בלי כוונה" אין הכוונה לטבול בשמות דוקא אלא "דהטובל ואינו מכוין לשם טהרה" מקצץ בנטיעות חס ושלום, כי צריך על כל פנים לכוין לטבול לשם טהרה וקדושה.

יד) פשוט שינקה עצמו קודם שלא יהא שום חוצץ. וחשבון במינו"ט כבר ביארתי בביאורים לאות הקדום דכל המציאות בשויע"ר שבזמנינו. גם נתבאר שם דבעינן שיגיעו המים לכל מקום. ומי שרוצה לברר הדבר היטב לדעת במקלחת משתמש בו כשיעור הזרם שהוא רוחץ בו יקח כלי המחזיק קווארט או שתים ויניח המים לזרום בה ויראה כמה סעקונדעס יש ואחר כך יכפול שיעור המים עד שיעלו לכ"ד קווארט (כ"ג ליטער) וכן לעומתו יכפול שיעור הסעקונדע"ס ואז יעלה לו שיעור המדוייק.

מה שכתוב שלא יהא עליו דבר החוצץ כבר נתבאר היטב בביאורים לאות ח'.

בטובל אחר תשמיש המטה או ראיית קרי יזקדק להטיל מים לכל הפחות פעם אחת בינו לבין הטבילה^{טו}.

טו) חציצה: ראשון מאחרונים המדברים מזה הוא בספר שאלות ותשובות מאמר מרדכי ובסימן א' שם תשובה ארוכה מהשואל הגאון מהרי"ם אבד"ק העלישוא ומסיק לקולא. ובסימן ב' מבעהמ"ח מסכים להקל. והובא בשע"ת סימן פ"ח וכתב דכן המנהג שאין מדקדקין בחציצה בטבילת עזרא. וכן פסקו ש"א הגאון מהרש"ק בחכ"ש, ובמשנה ברורה ודע"ת למהרש"ם העירו שניהם מספר האשכול דכבר כתב כן להקל. ובקובץ על הרמב"ם (סוף ה' קריאת שמע) גם כן להקל ושכן ראה בכת"י להגאון מהר"ם הב' ז"ל. גם הביא מרבו מהר"י גינצבורג מחבר ספר זרע יעקב דאין חציצה פוסל. וכן כתוב בהגהת יד שאול יור"ד קצ"ח בשם מאמר מרדכי והסכים עמדו. והנה כמה אחרונים יצאו לדון בדין זה ולהוכיח מדברי הש"ס יבמות מה' דחציצה פוסלת לבעל קרי עיין מנחת חינוך מצוה ק"ל והניחו בצריך עיון. ובדבריהם נדחה קרא לה גם למה שתמה בשאלות ותשובות אבני צדק (יור"ד ק"ו) ע"ד היד שאול דהיאך אפשר לומר דלדידן דבטלוהו לטבילתא ואינו רק מדת חסידות אין חציצה פוסלת והלא דין דיבמות הנ"ל מובא בשולחן ערוך יור"ד סימן רס"ח, ואם כן גם לדידן נאמר והניחו בצריך עיון. ובספר ילקה"ג אור החיים קו"א כיון לדברי האבני צדק. ובעל שו"מ עצמו הוקשה לו דבר זה והניחו בצריך עיון (עיין שואל ומשיב מהדורא ד' ח"ב סימן ק"ט, ועיין יד שאול סימן רס"ח). ברם לדברי מאמר וקובץ שם אין ראי' לדבריהם שהם מפרשים פירוש הגמרא כהרי"ף דיבמות שם, ועיין עוד במהר"ם שיי"ק על המצות (מצוה ק"פ) שכתב ליישב תמיהת המנחת חינוך דיש ב' ענינים בטבילת בעל קרי אחד לטהרות, והשני משום תקנת עזרא, ובתק"ע אין משום חציצה ובגמרא מיירי לטהרות. וכן כתב בדעת תורה למהרש"ם אור החיים תר"ו ליישב שיטת הרשב"א יבמות מז. אולם כבר תמה בילקה"ג שם גם בבבל ושלא בזמן הבית מתוספתא פ"ג דפרה מובא בר"ש שם. וברש"י נדה דף ו.

ובצפנת פענח (מהד"ת ה' יסודה"ת פ"ה ה"ח) דד"ז אי חציצה פוסלת פליגי בה רש"י והרי"ף יומא פח. וכתב דהעיקר כפירש

הרי"ף דאין משום חציצה וכן כתב בתוספות ישנים שם דהעיקר כהרי"ף, וכ"פ הר"מ ה' שביתת עשור פ"ג ה"ג. ועיין עוד בשאלות ותשובות עמודי אש (סימן ג' אות י"ב) שהביא ראי' דחציצה פוסל בבעל קרי ממ"ש הראב"ד ה' ברכות פ"ו ה"ה ול"ד הלח"מ שם ד' הראב"ד דנטילת ידיים ובעל קרי שוין. ואם כן כיון דחציצה פוסל בנטילת הוא הדין בטבילת עזרא. ויפה העיר בככ"י הנ"ל בימין צדקו שלא הרגיש בעל עמו"א דבאור החיים קנ"ט הובא דעת הרמב"ם וראב"ד וכתב הגר"ז דהעיקר כרמב"ם ולא כראב"ד וכן כתב במשנה ברורה דדעת רוב הפוסקים כרמב"ם. עוד הביא שם משאלות ותשובות מצפה ארי' (מהד"ת יו"ד נ"ח) שהביא ראי' דפוסל חציצה משבת ק"כ. ודחה אותה בסברת מהר"ם שי"ק הנ"ל דלטהרות הוי חציצה אבל לא לענין תקנת עזרא. והביא שכן מפורש יוצא מרש"י יומא ח' שכתב ע"ד הגמ' דשבת דמיירי בטבילת טהרה שהטילה הכתוב עליו. עוד כתב בכ"י שם להביא ראי' להקל מצב' ב"י וב"ח סימן קצ"ה שהעירו ע"ד הטור דכתב דשער אינו חוצץ באיש דלמה כתבו הטור הא אין נפ"מ לדידן. ולמה לא תירצו דנפ"מ למ"ש הטור באור החיים סימן פ"ח דהמחמיר בטבילת עזרא תבוא עליו ברכה. אלא ודאי דאף על פי כן אין להחמיר בחציצה. ועיין בשלחן מלכים (דיני טבילת עזרא אות י"ב דחציצה אינה פוסלת אלא אם הוא על רוב גופו.

ובשאלות ותשובות דוב"מ סימן ע"א כתב, שכבר העלו דפוסל חציצה והביאו ראיות מיומא ויבמות הנ"ל וציין ליד שאול הנ"ל. ועל זה כתב בכ"י שם דהוא תמוה דאדרבה הי"ש כתב דאין ראי' מגמרות הנ"ל ויותר בארוכה בדברי שאול קצ"ח, ולענין דינא להקל בחציצה דרוב הפוסקים הגאוני' הגדולים אשר מימיהן אנו שותין כן הכריעו והם: האשכול, מהר"ם שי"ק, מהרש"ם, משנה ברורה, מאמר מרדכי ב' גדולים, הגאון מראגאטשוב בצפנח פענח, וש"פ שפקפקו כתב רק דצריך עיון אבל לא החליטו היפוכו ולא שבקינן פשיטותא דהנך בשביל הצ"ע דהני בפרט בדבר שאינו אלא חומרא בעלמא ועוד גרוע מסתם דרבנן. ומה גם שיסודי הפקפוק של הפוסקים נתיישבו בד' הפוסקים האחרים שאר לא שזפתה עינם כפי שנראה בהתשובה. ועל כולם לא ראו דברי הקדמון האשכול שכתב להדיא להקל, ומי יבא אחרי המלך.

ברם בדאפשר כתבתי להסיר החציצה: אם הוא דבר שמקפידין, וחילי דהמעיינן בפ"ו הנ"ל יראה דעיקר טעם שהקילו משום דאף על גב דלטהרות בעינן טבילה בלי חציצה מכל מקום בטבילת עזרא הקילו זאת אומרת דיש ויש מעלה בגוף הטהרה להטובל בלי חציצה. ופוק חזי במטה אפרים (סימן תר"ו) הבאתיו בסמוך כתב לדקדק על כל פנים ערב יום הכפורים בלי חציצה כלל. ועוד לדברי כמה פוסקים שיטת רש"י וכן להראב"ד לפסול חציצה, בשגם אותן הפוסקים שפקפקו לגמרי בענין החציצה כמו הראב"ד, וש"מ, ומנ"ח, ועוד, וכבר כתבתי לעיל דאף בדברים שהקילו חז"ל בטבילת עזרא כמו שאובין וכיוצא מכל מקום בדאפשר יש להחמיר בהן משום שהטהרה עילאית יותר על ידי זה מטעם דלהלן נראה פשוט וברור דכל שמועט המקפיד הוא ואפשר להסירו בניקל טוב להסירו. אבל בדבר שאין מקפידין אין לחוש כלל דאפילו בטבילת נדה מן התורה אין איסור אפילו דרבנן ורק לכתחילה חשש לו הרמ"א (קצ"ח ס"א) וביאר הלבוש שם הטעם דלא הוי גזל"ג וטעמו לא שייך כאן, ובדין חומרא יתירא טובא הוא. יעיין שאלות ותשובות חת"ס יור"ד קצ"ג דלד' רש"י מועט המקפיד בגוף (ולא בשער) חוצץ מן התורה.

ונראה עוד דגם על פי חומרא זו אין צריך להקפיד להטיל מים או לעשות צרכיו לפני הטבילה (כל שכבר הטיל פעם אחת לאחר התשמיש - כדלקמן) לצאת דעת הרמ"א שפסק כן (סימן קצ"ח סעיף מ"ג) לענין נדה דשם נאמרו ב' טעמים: או משום המי רגלים וצואה עצמם דעל ידיהם אין ראוי לביאת מים, או משום דעל ידי שעוצרת עצמה מעצמת ומהדקת שפתי הרחם להדדי ומונעת ביאת מים למקום גלוי. טעם הראשון כתב באורך בשאלות ותשובות אבני נזר יור"ד רנ"ד. ומלבד מה שמבואר שם דלטעם זה אין זה רק חומרא לכתחילה ולא אדיעבד.

עוד יש לן חבל גדול של פוסקים דבחלל האדם היינו הבלוע באדם אין צריך אפילו ראוי לביאת מים. ראש המדברים שאלות ותשובות הרמ"ע מפאנו (סימן קי) ד"ה תשובה, וזה לשונו: הכלל בחציצה שלא ניתנה תורה למלאכי השרת ומה שהוא חלל הגוף אפילו ראוי לביאת מים אין צריך אלא במקום שדרכו להיות מתגלה לפעמים כגון תוך העין ובית הסתרים וקמטים. ונכון לזוהר

על שפתי החוטם בפנים שלא יהי בו לפלוט יבש אבל בחלל הפנימי פשיטא שאינו מעכב, והמחמיר לא הקפיד אלא בצואת החוטם ואין צואה אלא יוצאה קצת וכו' עכ"ל. ואף על גב שתמה מהרש"ק ע"ז (בקונ"א השמטות למי נדה סימן כתב) מקידושין דף כ"ה, כבר תירצו בשאלות ותשובות בית יצחק יו"ד סימן כתב ובשאלות ותשובות אלף המגן ח"ב סימן כ"ו, עיין שם. וכן האריך והעלה בנו"ב מהד"ק יור"ד ס"ד ומהד"ת יור"ד קל"ד. ושאלות ותשובות זכרון יוסף סימן י'. וכן כתב בשאלות ותשובות תשובה מאהבה (ח"א סימן ל"ו). ובסד"ט קצ"ח סוס"ק כ"ג, ובשאלות ותשובות חזון נחום (סימן ס"ז) והעירו שם דכבר קדמוהו בסברא זאת הר"ש בסוף מקואות. וכן בשאלות ותשובות כוכב מיעקב סימן קל"א ועוד (ואכמ"ל).

ולפי זה בנידון דידן אין לחוש אפילו לכתחילה אף על גב שלסברת האבני' חוששין לנדה לכתחילה. ועוד הלא בבית הסתרים דבעינן ראוי לבילה בילה מעכבת פליגי הראשונים אי הוי מן התורה, דעת התוספות (קידושין כה:): מן התורה, אבל הרשב"א שם הביא דיש מפורשים שהוא מדרבנן, וכן הביא הרמב"ן שם. וכן כתב הריטב"א מובא במשל"מ (הלכות מקואות פ"א ה"ה) ואם כן הדבר קיל יותר לדברי האומרים שכל המדובר רק מחציצה דרבנן. ועיין עוד בשאלות ותשובות חת"ס יור"ד קצ"ג דמיקל אפילו ספק בלוע במקום חולשה רבה. ואם כן על כרחך בבלוע גמורה מקיל לגמרי וכל שכן בדינון דידן. ודברי הרמ"ע מפאנו הנ"ל הובא בגליון רע"א סעיף ז' ובנשמת אדם אות י"א.

ולטעם השני שניתן לרמ"א סעיף מ"ג הנ"ל שכתבו הגאון רע"א (סימן ס') וגם בשאלות ותשובות בית יצחק ביור"ד כתב דלא חיישינן דלמא עצרה אבל אם נודע שעצרה יש לומר דמעכב גם בדיעבד. מכל מקום בנידון דידן ראוי לדעת, חדא דבמי רגלים לא שייך זאת ואפילו לגדולים רק בצריך הרבה ועצר עצמו כמובן ובכהאי גוונא ודאי ראוי גם בלא"ה לצאת לביה"כ קודם משום בל תשקצו (עיין אור החיים סימן ג' סעיף י"ז ובשע"ת ס"ק ט"ז דיש אומרים שהוא מן התורה ועיין עוד במחזיק ברכה שם. ובשאלות ותשובות שו"מ מהד"ת ח"ג קכ"ב ד"ה והנה ותפא"י סופ"ח דברכות ואכמ"ל).

סוף דבר הכל נשמע דצריך לצרכיו הרבה לא יטבול אז משום בל תשקצו ובצרכיו הגדולם ליש אומרים יש עוד טעם נוסף להדר (כמ"ש כאן) אבל בלא"ה אין חשש. ולענין צואת החוטם כבר כתבתי בשם הרמ"ע מפאנו ליוהר בשפתי החוטם בפנים שלא יהי בו לפלוף, אבל בחלל הפנימי אין צריך לחוש. וכל זה כתבתי לא לדינא אלא בתור מוטב לעשות כן מטעמים שביארתי כבר לחוש לחציצה כשאין בו טירחא יתירא, עיין לעיל.

ערב יום הכפורים: במטה אפרים (סימן תר"ו סעיף ח') דחייב אדם לטהר ערב יום הכפורים מטומאת קרי ולשם תשובה, ויש לדקדק בחציצה יותר משאר טבילות שטובלין הזכרים כל ימות השנה שאין מדקדקין בה כל כך. ולכן טרם שנכנס לבית המרחץ יטול צפורניו ואם צפרני רגליו גדולים יש ליטול גם אותן... וגם יחצוץ שיניו שלא יהי בין השיניים דבר חוצץ ויכנס למרחץ וירחץ עצמו במים חמים שיהא גופו נקי, ויסרוק שערותיו במסרק. ואנשי מעשה שנהגו שלא לסרוק הזקן במסרק יפרידו השערות בנחת ביד במה דאפשר ואחר כך יטבלו במקוה של מ' סאה טבילה אחת, עיין שם.

הטלת מים לפני הטבילה: במטה אפרים סימן תר"ו (סעיף ט"ו) וזה לשונו: מי שנטמא טומאת קרי וטבל קודם שהטיל מים לא עלתה לו טבילה, וצריך לחזור ולטבול שנית אחר הטלת מים, ובכל זה אין חילוק בין אם ראה קרי לאונסו או הוא בעל קרי מחמת תשמיש עכ"ל. ובהגהות הגאון מהר"י פיק ז"ל לסימן תר"ו כתב גם כן דחסידיים ואנשי מעשה שזהירין בטבילת עזרא צריכין ליוהר בזה ועל כל פנים חולה וזקן, והובא במשנה ברורה ביאור הלכה סוף סימן תר"ו ובכף החיים שם. וכן הוא בפתח עינים סימן פ"ח. ברם בקצה"מ שם העתיק מגליון מהר"א אבד"ק סוואליעווע שהעיר על המטה אפרים דאין הדבר כן בסתם אלא כל שבריא דיכול לעמוד על רגלו אחת ולנעול או לחלוץ מנעליו אין צריך טבילה שנית כמבואר בחולין כ"ד, וברמב"ם, עיין שם. איברא בימינו כבר האיר לארץ ולדריים ספר מקור חיים לבעל חו"י וכתב (בסימן פ"ח) בזה הלשון: ואף על פי דקי"ל בילד בריא אין קפידא מכל מקום בדורותינו ירדה חולשה לעולם וכו' עכ"ל. ולפי זה גם שמקיל בנח"א = נחל אשכול = וכתב דרק בערב יום הכפורים

פרק י"א

**מנהג לטבול בכל יום - וערב שבת קודש -
ושבת קודש - ערב יום טוב, ויום טוב.**

**יא) טבילה בשבת קודש: הפוסקים אף אותן שלא נטו
לדרך החסידים טרחו להתיר הטבילה בשבת ויום טוב
ואפילו מקוה חמה.¹⁰**

החמיר במטה אפרים לדברי החו"י זה אינו. וכן נקטו בספר יעב"ץ
ובספר עומר השכחה מובא בפתח עינים שם. וכן כתב באלף המגן
אות כ"ו להחמיר כל השנה בזה.

טז) עיין שאלות ותשובות מהרי"ז ענזיל (סימן ע"א) ושאלות
ותשובות חסד לאברהם (אור החיים סימן ל') שאלות ותשובות
בית יצחק יור"ד (ח"ב סימן ל"ה), דברי שאול (יור"ד סימן שפ"א)
שאלות ותשובות מחזה אברהם (סימן נ"ט) שאלות ותשובות בנין
ציון (סימן ע"ו) ועיין עוד שאלות ותשובות ד"ח (ח"א ל"א) היתר
טבילה בחמין. ובשאלות ותשובות אבני צדק (אור החיים סימן ל"ז)
גם כן מתיר, וכן בשאלות ותשובות מהרש"ג סימן קכ"ח שלא
אסרו רק רחיצה של תענוג בחמין. ועיין תשורת ש"י (סימן טו"ב)
ובשאלות ותשובות אבני נזר (סימן תקכ"ו) דמכל מקום אסור
לשהות אלא נכנס ויוצא מיד. ומשנה ברורה אף על גב שכתב
(שכ"ו ז') דיזהר שלא יהי' רק פושרין ציין אחר כך לקרבן נתנאל
פ"ב סימן כ"ד, וכתב בשער הציון אות ה' דבשעת הדחק יש לסמוך
על הק"נ, עיין שם. ועיין אור שמח ה"ש פכ"ג ה"ח, ולבוש"מ אור
החיים ס"א והגר"א דעתו שלא לטבול טבילת עזרא בשבת, הביאו
המשנה ברורה בביאור הלכה שם, מכל מקום דעת האחרונים
כמ"א שם דמותר. והא לך לשון המשנה ברורה (אות כ"ד) וזה
לשונו: ומי שנוהג להקל אין למחות בידו כי רוב האחרונים סותמין
להקל בזה, ועל כל פנים בנטמא בשבת ויו"ט גופא נראה ודאי דאין
להחמיר וכן נתפשט המנהג להתיר אך יזהר מאד שלא יבא לידי
סחיטה שהוא איסור גמור עכ"ל. ועיין מה שכתב האריז"ל (שער
הכוונות דף עג.) דאם נטמא בקרי או בתשה"מ הטבילה בשבת

יב) טבילה סתם בשבת קודש: להאריז"ל (שער הכוונות דף ע"ג) דאף אם טבל ערב שבת קודש ולא נטמא בשבת בתשמיש המטה צריך לטבול בשבת קודש בבוקר, דהפרש גדול ישנו בין קדושת ליל שבת, לקדושת יום השבת שהוא קדושה יתירה.

(ובמשנה ברורה (שכ"ו ס"ח) בביאור הלכה מסיק דלפי מה שכתב מהרי"ל דיפה נוהגות הנשים שאין טובלות שלא בזמן משום חשש סחיטה נראה דגם טבילה זו יש למנוע, ודי במה שמקילין היכא דצריך טבילה.

ובספר קצוה"ש למהרא"ח נאה ז"ל סימן קל"ג אות ח' אחר שהביא דברי ביאור הלכה כתב בזה הלשון: ותמיהני עליו אחרי שבעצמו הביא מתוספות שבת משם הכתבים דהיינו כתבי האריז"ל לטבול בשבת שחרית איך מסיים אחר כך באיסור שלא לטבול ולא שייך לומר בזה דבמקום פלוגתא בין פוסקים למקובלים הלכה כפוסקים דמצד הדין אין שום איסור ומי יכול לצאת בחומרא נגד האריז"ל, עיין שם שהאריך מאד ומסיק וזה לשונו: **על כן אין להחמיר כלל שלא לטבול בשבת שחרית ואדרבה מצוה קעביד וכן הי' מנהג האריז"ל ומנהג רוב תלמידי חכמים בירושלים מקדמת דנא כמו שכתוב הרב מזבח אדמה... וכן המנהג פשוט האידנא בעיר**

מוכרחת. ובספר זכרון למשה מנהגי חת"ס דף ק' אות ג' כתב בעל קצה"מ שנשבע (כמעט) רב גדול אחד (הגה"צ מקאסאן) שידוע בבירור שהלך מרן החת"ס בשבת קודש בבוקר במקוה שהיה בביתו תחת דירתו, ולא ידע מזה נברא. ועיין עוד בשאלות ותשובות ריב"ם שנייטוך סימן כ"א דאדם מותר לטבול בשבת ומצוה הוא. ועיין עוד שאלות ותשובות ישועות מלכו סימן י"ט ושאלות ותשובות עצי חיים אור החיים סימן כ"ו.

הקודש ירושלים ת"ו בין התלמידי חכמים מכל העדות חסידים ופרושים וספרדים".

יג) טבילה סתם ערב שבת קודש: מצוה וחיוב מדברי מרן האריז"ל (שער הכוונות דף ס"א – ופרי עץ חיים שער השבת פ"ג ופ"ד) ומדברי זוהר הקדוש (פרשת תרומה דף קלו): **לטבול בנהר או במקוה בכל**

יז) והגה"ק מקאמארנא אחר שהביא דעל פי האריז"ל חייב לטבול, כתב בזה הלשון: ומי שעובר על דבריו בלי אונס שרי לי' למיקרי עבריינא כי כל דבריו אפילו דבר קטן הוא מה ששמע לא מפי מלאך ולא מפי שרף אלא מפי הקב"ה עצמו, עכ"ל. (שלחה"ט סימן ר"ס ס"ז). ועיין עוד מה שכתב הגה"ק ר' צדוק הכהן הגדול מלובלין זצ"ל בספר תפארת צבי על יור"ד (ח"ב סימן כ"ז) באורך דלא רק בשבת ויו"ט הוי מצוה אלא אפילו לפני כל עשיית מצוה יש מצוה לטבול עצמו. וכל העושה כן וכוונתו לשמים מצוה עביד ומקבל שכר כעושה מצוה אף על פי שאינה מצוה חיובית, עיין שם. ובילקוט ראובני שדומה לטבילת כהן גדול בין בגד ובגד ועבודה לעבודה ביום הכפורים. מובא בבדה"ש פ"ג א'.

ובשאלות ותשובות הד"ר – הדברי ריבות = סימן כ"ט אות קפ"ט בזה הלשון: ובזה לו לעגה להשו"ב מזיטאמיר שהדפיס סידור של הגאון יעב"ץ והוסיף מדיילי' ומחמיר שלא לטבול בשבת מחשש סחיטה, וכבר הלכו בו הנמושות והאריז"ל הזהיר מאד על זה דחיובו כמו ערב שבת קודש, עיין שם.

ובספר בית אהרן כתב דחיובו יותר, עיין שם. ומי ישמע לו בדבר זה וכבר אמרו אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין וכו' אין שומעין לו שכבר נהגו, עכ"ל, מובא בסגולות ישראל מערכת טבילה, וסיים על זה: ואני מאז אמרתי מקור למנהג טבילת שחרית בשבת משבת דף מ: עיין שם.

בשאלות ותשובות הגה"צ מפאפא זצ"ל (בעל ויגד יוסף) וזה לשונו: ועל פי זה נראה פשוט דכששוהין במקוה חמה בשבת קודש ומספרין ומדברין שם דברים בטלים או אפילו אינם דברים בטלים שוב הוי בכלל רחיצה ועוברים על גזירת חז"ל (מובא בטהרת יו"ט חלק ט"ז דף של"ג).

ערב שבת קודש, עכ"ל ס"י סימן ר"ס סעיף ז', ובכף החיים שם אות ד' וה'. ועיין עוד בראשית חכמה (שעה"ק דף קנו:) וזה לשונו: **העיקר שצריך האדם לעשות ביום הששי בגופו לקנות קדושת השבת ונשמה יתירה היא טבילה במ' סאה**, עכ"ל. וטבילה זו מובא גם במ"א סימן רפ"ה. ועיין בשל"ה (שער האותיות אות ק') **דכל אדם צריך טבילה בכל ערב שבת מדינא. עוד כתב שם (ריש מסכת שבת) דטבילה בערב שבת קודש היא קדושה גדולה וטהרת הקודש**. וכן יש טעם גדול על פי מה שכתוב בשו"ת תפארת צבי הנ"ל. ובספר יעב"ץ דהטובל ערב שבת קודש קדוש יאמר לו. ובמנחת שבת (סימן ע"ב או נ"ט) בשם האריז"ל **דטבילת ערב שבת קודש תועלת גדול להשגת חכמה**. וביסוד ושורש העבודה (שער ח' פ"א): **כי הטבילה בערב שבת קודש מועיל לקבל נשמה יתירה בשבת קודש ובלתי טהרת המקוה בודאי לא ישיגנה**. גם ראיתי נוהגין שטובלין י"ד טבילות ואשרי חלקם כי כל המרבה לטבול הרי זה משובח עכ"ל"ח.

(יח) **ויש להעיר** לאותן המדקדקין לטבול איזה מספר מיוחד בער"ש (עיין כף החיים ר"ס) דנכון שיגביהו כל הראש בין טבילה לטבילה לפי מה שכתוב בדין טבילת נשים בשם הפוסקים, עיין שם.

ערב יום טוב – ערב ראש השנה – ערב יום הכפורים

ערב יום טוב – ערב ראש השנה – ערב יום הכפורים: מצוה לטבול ערב יום טוב גם בזמן הזה (רש"י יבמות כ"ט, באה"ט יור"ד שע"ג כ"א) עיין שערי תשובה תקכ"ט. ובב"ש אה"ע נ"ה סק"י דחייב אדם לטהר ברגל בזמן הזה. וכן משמע בטור אור החיים תר"ג ובמטה אפרים תרכ"ה סעיף י"ד ובאלל"מ אות כ"ד. ועיין בב"ח תכ"ט ובחי' חת"ס לשם. וכן כתב בפרי מגדים א"א קכ"ח סק"ע, ובשו"מ מהדר"ג ח"א קכ"ג, ובצל"ח ביצה יח. ובמק"א הארכת.

יד) טבילה בכל יום: הנה כבר נתפשט מאד אצל חסידים אנשי מעשה לטבול בכל יום בבוקר ואף בלא נטמאו^ט.

ערב ראש השנה, בתשובות ר"י מיניץ מובא בחת"ס אור החיים קצ"ג כתב דיש מצוה, וכן במטה אפרים תקפ"א סעיף נ"ג. ועיין שם תקפ"ה סעיף א' בענין טבילה שנית לפני התקיעות, ועיין שאלות ותשובות שם משמעון אור החיים כ"ז, ובענין ערב יום הכפורים עיין אור החיים סימן תר"ו ומטה אפרים שם לדקדק שלא יהא חציצה בטבילה זו ואסיים בד' קצה"מ (תרכ"ה) וזה לשונו: ואין להאריך דכבר פשט המנהג בכל תפוצות ישראל לטבול הכל ברגלים קל וחומר בראש השנה ויום הכפורים משום אימת הדין.

ערב פסח: יש אומרים דערב פסח הכל מודים דטבילתו חיובית אף בזמן הזה (שאלות ותשובות מחז"א אור החיים סוף סימן י"ג בשם בעל אמרי יושר).

יט) העירו פוסקים רבים מקור נכון לזה מדברי הגמרא (ברכות טו.) מדאמר "כאילו טבל" משמע דלכתחילה צריכין לטבול. ראיה זו כתב במשמרת שלום (קייידנוב). וכן בבדה"ש סימן קל"ג אות ח', וגם בדברי תורה (מונקאטש) ח"ג אות כתב בשם הגאון מהוהר"ד שליסעל ז"ל. ובספר חדשים גם ישנים ברכות פ"ג. ועיין עוד בשאלות ותשובות ערוגת הבושם אור החיים י"ט. ועיין בבני יששכר (יום תרועה מאמר ג' או ב') תועלת הגדול מטבילה, ובספר דה"ח.

והגה"ק מקאמרנא זצוק"ל (סימן פ"ח אות א') וזה לשונו: ראוי לזהר בטבילה בכל עת שמטהר נפשו – רוחו ונשמתו, ונשמר בלילה ממקרה לילה, ונתקדש ונעשה בריה חדשה. עכ"ל. ועוד יש להעיר ממה שכתוב בליקוטי תורה (פרשת תבא ד"ה תחת) מובא בקצה"ש (סוף סימן י"ב) דאחד מג' דברים להסיר המונע בתפלה הוא המקוה. ועוד מבואר בתפא"צ על יור"ד ח"ב סימן כ"ז דלא רק בשבת ויום טוב הוי מצוה אלא אפילו לפני כל עשיית מצוה יש מצוה לטבול עצמו, עד כאן.

ולפי זה יש לומר שטובלין בבוקר פעם אחת בכל יום להמצות שבאותו יום כיון דאי אפשר לעמוד לטבול לפני כל מצוה ממש

דוגמת מסירת מודעה להגה"ק מבוטשאטש לענין כוונת השמות – והמצות פעם אחת בבוקר. ביסוד ושורש העבודה (שער הכולל פט"ו) דכל המרבה לטהר הרי זה משובח כי גדול מעלת טהרה במקוה אף לטהורים.

ובשלחן מלכים (דף לו:): דטבילת מקוה נחשב כתענית יום אחד, וכן ראיתי מכבר בשם רחמי האב. ולפי זה כיון דחלושי כח אנן להתענות, על כל פנים צריכין לטבול שתחשב כתענית. ויש לומר טעם פשוט למנהג זה משום צניעות כעין מה שכתב הרמ"א יור"ד סוף סימן קצ"ח בנשים שאין זהירות שלא תתגלה עניני צניעות שלה עיין שם. וגם כאן אילו היה המנהג שלא לטבול רק לעת הצורך היה משום ביטול הצניעות, ועוד שהיו מתביישין לטבול וכמעט שייך לומר בה דלולא זה לא נתקיים עיקר טבילת עזרא. ובפרט לבחורים דישי בו גם ענין אשרי נשוי פשע כסוי חטאה ועל כן נתפשט לטבול בקבע.

שוב יום אחד לפני מיתתך

שמעתי עוד טעם נכון בשם האדמו"ר הראשון מבעלז זכ"ע דדרשו חז"ל על הא דאמרו "ושוב יום אחד לפני מיתתך" וכי יודע אדם זמן מיתתו אלא כל שכן שישב היום שמא ימות למחר (שבת קנג.). ולפי זה כיון דקי"ל בהלכות יום הכפורים סימן תר"ו שיש לטבול ערב יום הכפורים משום תשובה הוא הדין בכל יום דכל יום צריך אדם לשוב בתשובה.

ועוד נראה לפי מה שכתב הרמב"ם הלכות ביאת מקדש (פ"ה ה"ד) דאין אדם נכנס לעזרה לעבודה אף על פי שהוא טהור עד שטובל את עצמו. אם כן כיון דבזמן הזה התפללות במקום קרבנות (ברכות פ"ד) רצוי לטבול לפני סדר התפללות דהיינו לפני תפלת שחרית.

בספר לקוטים יקרים (להגה"ק ממעזריטש זצוק"ל) אות קע"ח
זה לשונו: אמרו על רבי ישראל בעל שם טוב עליו השלום שזכה

לכל ההארה והמדריגות שהיו לו הכל מחמת המקואות שהיה מחמיר מאד בטבילות. והמקוה בתמידות טוב יותר מהתענית שהתענית מחליש הגוף מעבודת השם. ועוד יותר טוב שהכח שהוא מניח בתענית יתן הכח ההוא בלימוד תורה ובתפלה שיתפלל בכל כוחו וכוונתו ובוזה ישיג ויבא למדריגה. ועיין ביושר דברי אמת (אות מ"ב) שהביא גם כן שאמר הבעל שם טוב שזכה לכל המדריגות שלו בעבור שהחמיר בטהרת המקוה תמיד.

ובאמת זהו ענין גדול מאד כי המקוה מטהר הגוף והנפש אבל צריך לעשות הכל בכוונה לא חס ושלום מצות אנשים מלומדה, ואזי חס ושלום לא נחשב לכלום, עד כאן. ועיין עוד בצוואת ריב"ש טוב אות ג': לעשות טבילה כל מה שיוכל ובפרט בעת הצורך, עיין שם.

בשל"ה הלכות תשובה בשם אביו הגאון זצלה"ה דמי שנאנס לעשות איסור צריך טבילה. וקל וחומר מי שעושה איסור ברצון חס ושלום אז כשעושה תשובה צריך טבילה. וכן כתב באור זרוע סימן קי"ב שכל בעלי תשובה צריכין טבילה עיין שם. וכתב ע"ז בליקו"מ (סדר צניעות בסופו) דמכאן יש סמך למנהג אנשי מעשה הנוהגין לטבול בכל יום בשחרית כי בכל לילה עושין תשובה על יום העבר כאשר נצטוינו מפי זוהר הקדוש לכך בבוקר טובלין עצמן כדין כל בעלי תשובה שצריכין טבילה.

ולפלא שי"ל עוד מקור בראשונים עיין אבן עזרא (פרשת ויצא) על הכתוב - והטהרו והחליפו - דהעומד להתפלל בבית הכנסת ובית המדרש יטהר במקוה אף אם הוא טהור וצריך ללבוש בגדים נאים. והטעם דאף טהור הנכנס לבית המקדש צריך טבילה וחליפות שמלות וכן העומד להתפלל בבית הכנסת ובית המדרש הוא ממש כעומד בבית המקדש (מעגלי צדק על התורה שם).

ודבר נפלא בזכרון למשה (מ' צ"ו) ששמע מבעל המחבר שאילת יעקב בשם הצדיק מהר"י גלאזנער שהי' משמש בקודש אצל מרן החת"ס זצ"ל, ומדי יום ביום בעלות השחר הלך עמו לטבול במים קרים - מים חיים שבה טבל הגה"ק מהר"ם טיסמניץ זצ"ל, מובא בשאלות ותשובות דברי ישראל ח"ב דף כ"ז.

חובה ומצוה על כל הציבור בכל עיר לתקן מקוה חמה בכל יום, והעוסק בצרכי ציבור ומתקן מקוה חמה מאריך ימים

חובת צבור לתקן מקוה: בשלחן מלכים (דיני טבילת עזרא אות כ"א) חובה ומצוה על כל הציבור בכל עיר לתקן מקוה חמה בכל יום. והעוסק בצרכי צבור ומתקן מקוה חמה מאריך ימים. וציין שם לספר יעב"ץ ות"ח.

זוה לשון כף החיים (פ"ח ה'): ומיהו טוב ונכון שבכל מקום ומקום יכיננו להם מקוה מים חמין כדי שיוכל כל אדם לטבול בו לתשמישו ולקריו ועל ידי זה יהיו כולם טהורים ותעלה תורתם ותפלתם בקדושה תמיד.

בענין מקוה לבחורים לטבול בכל יום

בשאלות ותשובות תפארת נפתלי (הנדמ"ח) בענין מקוה לבחורים לטבול בכל יום כתב וזה לשונו: הנה אני הייתי משגיח על זה ומזהיר שיטבלו ובעזרת השי"ת דברי עשו פירות שהיו נזהרין מאד לטבול בכל יום, וכאשר ראיתי מרבותי, ובפרט מרן אדמו"ר מהר"י גר"ו זצ"ל בעל זכרון יהודה שהיה מזהיר תמיד הבחורים לטבול וגם הי' שם תקנה וכו' וזה היה תקנה גדולה והלכו כל הבחורים למקוה הן בחורים מהחסידים הן מאשכנזים עכ"ל.

פרק י"ב

בזמנים שאסור לטבול כמו יום הכיפורים ותשעה באב — כיצד נוהגים.

טבילה ביום הכפורים: בשלחן מלכים (דיני טב"ע) אות ט' וזה לשונו: הרואה קרי ביום הכפורים אסור לו לרחוץ גופו או לטבול או לשפוך על גופו ט' קבין אף על פי שבשאר הימים הוא רגיל בטבילה ואינו מבטלה בשום פעם, אך אם הוא לח מקנחו במפה ודיו, ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ המקומות המלוכלכים ומתפלל, ומכל מקום אם לבו תוהה עליו ואין דעתו מיושבת עליו (משום שרגיל בטבילה זו – הפוסקים) ואי אפשר לו להתפלל ולומר דבר שבקדושה עד שיטבול יכול לטבול בצנעה פעם אחת ולא ישהה כלל בהמים, ויכוין בפירוש שאינו רוחץ להנאת רחיצה כלל, עכ"ל. ובאי אפשר מותר במקלחת במקום ט' קבין (ובצנעה שלא ירגישו בני ביתו). וגם האינו טובל על כל פנים במוצאי יום הכפורים ידקדק לטבול.

ודע: דאף על גב שבשולחן ערוך סימן תרי"ג וכן באחרונים שם מבואר דאפילו הרגיל לא יטבול ביום הכפורים ואפילו שפיכת ט' קבין (עיין לבוש, ב"ח, הגר"ז, ח"א, משנה ברורה מטה אפרים) מכל מקום יש סמך גדול להקל מירושלמי ופסיקתא וחבל ראשונים. וכן נקטו הרבה גדולי האחרונים אשר מהוראתן אנו חיים:

מקור הירושלמי יומא פ"ח ה"א בר"י בר"ר חלפתא. ובשו"א (שבש"מ שם) בשם ירושלמי פסחים פרק מקום שנהגו דהיו מדליקין נרות במרחצאות בליל יום הכפורים ופירש בקרבן העדה כדי שהרואה קרי יטבול. וכן בפסיקתא דר"כ (פסקא דיום הכפורים) דהטובל ביום הכפורים יטבול בצנעה. ובשבלי לקט (השלם) דמותר לטבול לקרי ביום הכפורים כיון שאינו לתענוג וכן בספר האשכול (ה' קריאת שמע ותפלה סימן ב') דמותר לרחוץ ט' קבין והוא הדין טבילה גמורה.

ובאגודה שבת (פרק שמונה שרצים) דכהן שרגיל לטבול לנשיאת כפים מותר לטבול ביום הכפורים. בשאלות ותשובות מהרי"ל (סימן קמ"א - רד) דהכל לפי מה שהוא אדם. ופירשו האחרונים דהיינו אם רגיל לטבול ומצטער עליו [מהרש"ק בדעת - ובעל המאסף בדחו"ש]. ובשאלות ותשובות מהרי"מ מברונא סימן מ"ט דמהרי"ו אמר לאחד שיטבול ביום הכפורים לקריו להתפלל בטהרה, ותמה על זה שזהו נגד הפוסקים ומתרצו וזה לשונו: כיון דנהגינן לטבול ביום הכפורים (נראה דר"ל בערב יוה"כ) להיות כמלאכים על פי המדרש, קבלנו עלינו מצוה לכן טבלינן יום הכפורים לקרי דמנהג מבטל הלכה וכו' דאי לא טביל לבו נוקפו ולא מצי מתפלל וכיון דהיום חייב בד' תפלות פשיטא דטבלינן לקרי למאן דלבו נוקפו עכ"ל. ובשאלות ותשובות מהרי"ף סימן ר"ד כתב וזה לשונו: ולענין טבילה ביום הכפורים מורים לו לפי מה שהוא אדם. הביאו בהגהות מהרש"ם סימן תרי"ג.

ועיין בנחל אשכול (ה' תפלה סימן ב') שכן דעת רי"ף, בה"ג, רב סעדי' גאון, ובעל העתים. ובשערי תשובה סימן רצ"ה בשם ר"ה גאון ובספר מאה שערים לרי"ץ גיאט עמ' נ"ב וה' ת"ב עמ' כ"ב. ובספר המנהיג סוף ה' יום הכפורים סימן ע"ב וזה לשונו: וי"א דלתפלה יכול לטבול ביום הכפורים דלא אמר ר"י אלא לד"ת וכו' אבל לתפלה לא וכן פסק בפירש ר"ח ונראה דבריו, וכן עושין אנשי ארץ ישראל וכן מנהג פרובינצ"א לטבול ביום כיפור, וכן עיקר.

ועיין עוד בעוללות אפרים (מאמר רמ"ג) דלצורך תפלה התירו. ועיין עוד בטור וב"י סימן תרי"ג בשם הרי"ף והרא"ש להתיר טבילה זו אלא שדברי הרמב"ם לא לטבול דבטלה התקנה. וגם בפרדס הגדול לרש"י ז"ל (סימן קע"ט) דשרי לטבול. ברוקח (רי"ז - יו"כ) וזה לשונו: בעל קרי טובל ביום הכפורים במדרש הרנינו ובלבד שירחץ במקום צנוע, עכ"ל. ועיין עוד בשדי חמד מערכת יום הכפורים סימן ג' אות כ"ט.

והא לך הכרעת הגאונים והצדיקים: בזהר חי (להגה"ק מקאמארנא זכ"ע) ס' זוה"ק דף א' וזה לשונו: ואם אירע לו חס ושלום חלילה ביום הכפורים סואב (טומאה) חייב לטבול מן הדין אף על פי שמרן הבי"י ורמ"א לא פסקו כן זה בימיהם שהספרדים

לא טעמו מעולם טעם טבילה להטביל ולמה יתיר להם ביום הכפורים טבילה על חנם אף שהמנהג אשכנזים לטבול על כל פנים בערב יום הכפורים להתפלל בטהרה מכל מקום לא ראה מרן הרמ"א להתיר כיון שרגיל בכל השנה להתפלל בלי טבילה וכו' אבל מי שנזהר מלומר שום דבר שבקדושה בלתי טבילה פשוט לכל הדיעות הב"י, והרמ"א מהרי"ו ומהרי"ל וכל הראשונים יודו שחייב לטבול תיכף וכו' כדי להקביל פני השכינה בתפלתו באמת, ומי שאינו מורה כן בודאי אינו יודע הלכה ברורה, עד כאן דבריו הקדושים.

הגה"ק בעל מנחת אלעזר כשבאו לשאול שאלה בזה צוה לטבול בצנעה במקוה בבוקר, ואמר שכן קיבל מאבותיו הקדוש. מובא בדרכי חיים ושלוש אות תשנ"ז. הגאון בעל מאסף לכל המחנות מאריך בהערה לשם לברר הלכה זו על פי הירושלמי וקצת מפוסקים הנ"ל. הגאון בעל שלח"מ הכריע להקל כמו שהבאתי לשונו בתחילת דבריו.

בספר סגולות ישראל להגאון מהר"ש ליפשיץ ז"ל (בעל ברית אבות) ערך טבילה כתב בזה הלשון: ואפילו אם אירע חס ושלוש מקרה לילה בליל יום הכפורים רח"ל יטבול תיכף כאור הבוקר כמ"ש הה"ק בספר אור עינים בהקדמה כלל כ"ד ובספר ברכה משולשת עיין שם אבל רק בצנעה יעשה זאת כמ"ש הגאון מבערזאן שליט"א וכו' וסוד ד' ליראיו שכן אמרו רז"ל... ואשרי למי שציית לדברי הרב הקדוש בספר אור עינים.

בקצה המטה (תרי"ג אות ח') וזה לשונו: המקילין לטבול יש להם על מה לסמוך כמו שכתוב בעיקרי הד"ט סימן ל"א מהרי"א מקאמארנא זצ"ל, עיין שם. אבל רק בצנעה יעשה זאת.

בשאלות ותשובות רב פעלים (ח"ב ס"א) דלסתם בני אדם יש להורות כפי ההלכה בשולחן ערוך אבל למי שלבו נקפו ודעתו מבולבל יש להתיר לו לטבול, בשאלות ותשובות עצי חיים (רי' ה' מקואות) ששמע מאביו שצוה לטבול, עיין שם. ובסימן יעב"ץ (סדר בעל קרי) דמי שרגיל לטבול בכל השנה, מותר.

ובאור החיים החדש (תרי"ג סעיף י"א) וזה לשונו: ועיין אור עינים (ח"ב הקד' כלל כ"ד) דאם אירע חס ושלוש מקרה לילה ליל

יום הכפורים רח"ל לא יאמר שום דבר שבקדושה עד שיטבול תיכף דוקא באור הבוקר ובאם לא יטבול הוא ובני ביתו עומדים בסכנה גדולה, וכתב שכמה וכמה באו לפניו וצוה להם לטבול תיכף וללבוש חלוק לבן ואחר הטבילה בירך אותם ולכולם הי' תודה לה' שנה טובה ומתוקה וחיים ארוכים עם בני ביתם עכ"ל.

בספר דברי יצחק (דף לב:) שמעתי בשם הרב הצדיק מסטערעליסק זצוקלה"ה שאמר שאם ראה דמות בחלום ילך לטבול במקוה, ובאם לא ראה דמות אזי אינו כלום, ואין צריך טבילה, עכ"ל.

בספר נר דוד בסוף הספר וזה לשונו: הפגם הזה אם יודמן חלילה וחלילה ביום צום אזהירך שלא תעשה רעש ולא לגלות לשם אדם ותלך לטבול ורחץ וטהר בצנעה (הגם שראיתי בכמה ספרים שאסור לטבול אבל כן קבלתי ממורי ורבי הקדוש בעל ייטב לב זי"ע) ותלבש מכנסיים אחרים וכו' עכ"ל.

ובכף החיים תרי"ג אות ז"נ וזה לשונו: מיהו בתשובות מהר"ש הלוי אור החיים סימן ס"ט כתב דאם רגיל לטבול שאר ימות השנה יטבול גם ביום הכפורים והב"ד השו"ג אות כ"ז אלא שכתב דאנן נקטינן כדברי השולחן ערוך שקבלנו הוראותיו וכן כתב היפ"ל ח"ב אות י"ג. אך אם קפץ וטבל נראה שאין קונסין אותו כיון שיש לו על מה לסמוך. שו"ג שם. ומכל מקום אם אפשר יש לטבול תיכף במוצאי יום הכפורים כדי שימחה המזיק וכו' עכ"ל.

ועלה ברעיוני לנקוט בשיפולי גלימא דהני צדיקייא לומר בתור פטטי אורייתא טעם היתר טבילה ביום הכפורים דבאמת קי"ל (שבת קי"א, תענית יג.) דחייבי טבילות טובלין כדרך אפילו תשעה ט"ב ויום הכפורים. והטעם דלא קי"ל כן משום דבזמן הזה אין הטבילה בזמנה לא התירו (עיין תרי"ג סעיף י"ב ותקנ"ד סעיף ח' משנה ברורה ס"ק י"ז) ולפי זה כיון דטבילה זו זמנו דוקא בו ביום כמ"ש בשם האריז"ל (עיין כף החיים סימן פ"ח) דרק טבילה ביומו הורג המזיק ואם כן הוה לי' חובת שעתו'.

ט' קבין: פשוט דבאין לו מקוה שרי בט' קבין וכמו שכתוב בשם האשכול שכן כתב להדיא - למי שמקיל במקוה - ודוקא בצנעה שאפילו בני ביתו לא יכירו.

נטילת ידיים: גם האיננו טובל מכל מקום אם זהיר כל השנה במקוה יש מקום גדול לומר להקל בנטילת ידיים שכתוב הארי"ל ובעל שם טוב הקדוש הבאתיו לקמן אות ט"ו, דזה ברור כיון שגילו הם כן הרי זה כהלכה פסוקה דעומדת במקום מקוה ואין להסתפק בו כלל (ובתולדות קו"א שאצל הד"ח הי' דברי הגה"ק מראפשיץ כתוספתא מפורשת). ואם כן כיון שהפוסקים הנ"ל הקילו אפילו מקוה, על כל פנים יש לסמוך עליהן לענין נטילה זו. וגם יש לצרף לה דברי הרדב"ז כ"א סימן ל"ז שכתב בזה הלשון: "כלל - זה יהי מסור בידך כל שאינו מכויין להנאת רחיצה אפילו אין בו אלא משום הכון לקראת אלקיך ישראל מותרת. וכן כתב בכנה"ג בהגה"ט, שו"ג ח', כף החיים תרי"ג ז'. וצריך עיון. ומכל מקום פשוט דעד קשרי אצבעותיו ודאי שרי אלא דצריך עיון אם זה מועיל במקום מקוה. ונראה דמי שמבולבל דעתו, המקיל לא הפסיד. ומצאתי לי סעד ממה שכתוב בשאלות ותשובות יד סופר סימן ז' אודות מה שחקר בשאלות ותשובות מהר"ל דיסקין (קו"א אות מ"ח) בחולה שאכל בת"ב אי נוטל ידיו או לא. ועל זה כתב דתמיה לו מה זו שאלה הלא בת"ב ויום הכפורים לא אסור רק רחיצה של תענוג ושאינו של תענוג שרי (אור החיים תקנ"ד סעיף ז-י"ד, וסימן תרי"ג) והנוטל לפת אינו מכוון לתענוג אלא למדות חז"ל ובשאלות ותשובות לבוש"מ מהד"ת יור"ד י"א הסכים עמו וכתב שסברתו נכונה מאד עיין שם.

תשעה באב: לפי מה שכתבו הפוסקים לענין יום הכפורים להקל בצנעה להרגיל בו נראה דהוא הדין וכל שכן בת"ב, ובלבד שלא ישהה במים. ואף על גב דקצתן התירו משום קדושת היום שיהא נקי וטהור מכל מקום הרבה התירו משום שרגיל להתפלל בטהרה ונוהג כל ימות השנה בטבילה זו. וכן כתב בספר מאה שערים להרי"ץ גיאת ה' ח"ב עמוד כ"ב, הבאתי דבריו לעיל ביום הכפורים. וכן לענין מקלחת (בדאי אפשר במקוה - בצנעה) ובתנאי שיהא בצנעה (ועיין עוד באות ט"ז לקמן דמקלחת צריך עיון) ובענין נטילת ידיים (דלקמן אות ט"ו) נראה להקל להזהיר מאד בטבילת עזרא בכל השנה במכל שכן ממה שכתבנו לעיל לענין יום הכפורים.

פרק י"ג

זהירות נחוצות להטובלים בשבת וביום טוב

טו) בשלחן ערוך ובפוסקים הזהירו כמה דברים אשר נחוצים לכל הטובל בשבת לדעת אותם:

א) הטובל בשבת יזהר שלא יבא לידי סחיטה בכל מקום שיש קיבוץ שערות צפופות.

ב) מה דיש להדר שלא יהיו המים חמין רק פושרין.

ג) אין לשהות במקוה אלא לצורך טבילה, אבל מותר להרבות בטבילות כמה שירצה.

ד) גם בעת לבישת הבגדים במרחץ צריך ליזהר שלא לשהות הרבה שלא יבא לידי זיעה אלא יתלבש ויצא.

ה) אם טובל בנהר כמו במעונות הקיץ צריך ליזהר בעוד כמה דברים: שלא לשוט על פני המים (שקורין שווימען) – אסור להשיט במים דבר להוליכו אצלו או להביאו אצלו ולכן קסמין שעל המים אסור להפצילן (לדחותן) לכאן ולכאן כדי לנקות המים שיהיו יפים – אם הנהר בכרמלית לא ברשות היחיד יזהר שיהיה המטפחת ומלבושיו סמוך לנהר דמיד שיצא מהנהר ינגב המים שעליו ולא יעבירם ד' אמות בכרמלית – ויש מחמירין שגם בגוף הנהר אסור לילך ד' אמות אם חלק מגופו יש עליו מים הם חוץ למים – וכל הדברים האלו אפילו בבריכה שבחצר אם המים נעקרים ויוצאין חוץ לבריכה דדינו אז כנהר. אבל ביש לה כתלים גבוהים מכל צד מותר דאפילו נעקרו אי אפשר לצאת מהבריכה ודינו ככלי ולא כנהר, ובשתי דינים הראשונים (של השטה) אין צריך ליזהר, ודוקא

כשהמים צוננים, אבל החמין אסור לשוט אפילו בבית
אלא לטבול, וכנ"ל.

(ו) וכמו כן מחמירין הפוסקים בענין נשיאת האלונטית
סביב הצואר במקום שאסור בהוצאה.

(ז) יש לזהר שלא ליקח בידיים – אפילו במקוה שבבית-
שער או שאר מאוס שבמקוה ולזרקו מהמים.

(ח) בענין סלסול בפיאות, ועשיית השקה עיין מה
שכתבתי בניאורים^ב.

(כ) בענין סחיטה, עיין שכ"ו מ"א ח' ומשנה ברורה כ"ד, ועיין
ביאור הלכה באורך והגר"א החמיר בטבילת שבת משום חשש זה.
ועיין בב"י יור"ד קצ"ט, ובענין ניגוב מקום השערות במטפחת, עיין
בן איש חי שנה ב' פרשת פקודי ובמנחת שבת סימן פ"ו וישועות
חכמה לבעל מסגרת השלחן, וכבר האריך והרחיב ככל הצורך
בקצה"ש סימן קל"ג בדה"ש אות ח' ומסיק דסחיטה לא הוי אלא
בקיבוץ של שערות הצפופות זו לזו שהמים נבלעו בתוכן אבל
בשערות נפרדות זו מזו כאלו שעל הידים איך בהם סחיטה והוא
הדין לשער העפעפים שאינן צפופות זה לזה ואינן שוכבות זו על זו
דאין בו סחיטה.

חמין: במשנה ברורה סימן שכ"ו סעיף קטן ז' שיהו פושרין ואף
על גב דהפוסקים האריכו בה' טבילה בחמין, המעיין היטב
בדבריהם ימצא שמהן ומדבריהם מוכח דב"ז באין ברירה
ושעהד"ח או למוד זכות וגם לדידהו אם אפשר יעשו פושרין.

ואעתיק קצת דוגמאות. בקיצור שלחן ערוך סימן פ"ו אות ג'
דמותר לטבול בצונן. בשאלות ותשובות ד"ח (ח"א סימן ל"א) דאף
על גב דמצד הדין אסור לטבול בחמין כבר נהגו כל גדולי דורינו
היתר בזה והנח להם לישראל וכו' עכ"ל. הרי דלדעתו מעיקרא
דדינא אסור ומיירי שם מטבילת נשים ולא מאנשים ומה שנהגו
גדולי הדור היתר, עיין לקמן שהוא מדוחק ובצירוף צדדין דלא
שייך בזמן הזה.

בשאלות ותשובות אבני צדק אור החיים ל"ז דנהגו היתר כיון דהכל חולים אצל הצינה. אבל גם בפורשין סגי דלא יבא לידי חולי כיון שבית המרחץ עצמו מקום הלבישה מחמם היטב. וכזה ניתן להיאמר על שאלות ותשובות חסד לאברהם מהד"ק סימן ל' שדבריו כד' האבני צדק. וכן בשאלות ותשובות מהר"י עניול סימן ע"א דאין למנוע הטלת חמין למקוה בשבת כיון דהרבה אנשים חלושי כח ורפוי אברים מוסרים נפשם על טבילה זו, ועוד דהחמין שמטילין בלילה הולכין ומצטננין כל הלילה ואינם בכלל חמין.

בשאלות ותשובות בנין ציון (סימן ע"ו) דהאיסור לרחוץ בחמין שהוחמו על ידי האור, אבל חמין הבאין למקוה מתבטלים בהמים שהיו שם מקודם. ולפי זה בזמן הזה שאין המחמם מתערב עם המים אלא על ידי צנורות מחממין המים ול"ש ביטול כמו בהוחם ע"י האור אסור לדעתו. ופוק חזי עד כמה החמירו המחמירין בחמין. בשאלות ותשובות חכ"צ (סימן י"א) בטבילה (לנשים) בליל שבת בחמין אסורה לכו"ע והעוברת איסורא עבדא ושרי לימקרייה עבריינא ומסיק דלא שרי אלא בצונן או הפגת צינתן בלבד. ובשאלות ותשובות נר"ב מהד"ת (אור החיים כ"ד - כ"ה): לדעתי מעולם לא נאסר רחיצה בפורשין רק חמין וכן אני מזהיר הבלנים שיתנו החמין למקוה בעוד היום גדול כדי שכשתחשך לא יהיו רק פורשין. ושם מביא דברי הקרבן נתנאל שע"י הרא"ש שבת (פ"ג סימן כ"ב אות ק') שכתב דבעיקר הדין כבר כתב באריכות שטבילת מקוה בחמין לא הוי בכלל גזירת מרחצאות. וכתב על זה הנודע ביהודה שאין לגרור אחריו בדבר שאין טעמו מבורר ולא נודעו ראיותיו. ואחר כך כתב הנודע ביהודה (בסימן כ"ו) דמעלים עין אם אין בעל המרחץ נזהר כי לגוף הדין אין האיסור ברור הטבילה בחמין בשבת, עיין שם.

ויש לציין דבר פלא דבספר גידולי טהרה הלכות מקואות בשאלות ותשובות שבסוף הספר סימן ל' העיד על רבו הנודע ביהודה שמעולם לא הנהיג היתר בשום מקום בחמין ומה שכתב בזה היה כדי לחוש לכבודו של הגאון השואל.

זאת תורת העולה מהנודע ביהודה: דמעיקר הדין נ"ל לאסור חמין וכך מצווה להבלנין ואין לסמוך על היתרא דקרבן נתנאל,

אולם מעלים עין כשהבלן לא ציית כיון שאין האיסור ברור בחמין. וזה כתב בטבילת נשים.

ובטבילת אנשים צריך עיון אם היה מיקל ועוד כמו שכתב לקמן דבזמן הזה שיש שוהין במקוה ולא כנשים שטובלין ויוצאין ולדברי הפוסקים השהייה בכלל רחיצה חובה כפולה ומכופלת שיהיו המים פושרין. ועיין שאלות ותשובות רע"א ח"א ר"ס טו"ב. ובשאלות ותשובות חת"ס אור החיים קמ"ו ד"ה אמנם נראה דמסכים להחכם צבי. ובשאלות ותשובות עולת שמואל (סימן כ"ז) מיירי מטבילת נשים ליל שבת. ועיין עוד שאלות ותשובות שואל ומשיב מהדורא ה' סימן מ"ו, ועיין עוד פת"ש יור"ד קצ"ז אות ב' ודרכי תשובה שם. ובשאלות ותשובות חסד לאברהם סימן ל' מדבר מחמין מועטין לצוננן מרובין ולטבילת נשים. ומ"ש בפתה"ד שכ"ו אות ח' בשם הנודע ביהודה דמסכים להקרנן נתנאל נעלם ממה שכתוב בגד"ט הנ"ל.

ויש להעיר דבר חידוש מאחד מארזי הלבנון שכל בית ישראל נשען עליו שכתב דאסור לבעל קרי לטבול בשבת בחמין שהוחמו, מובא בכלבו, והביאו בכף החיים שכ"ו ל"ג וכתב דבשאלות ותשובות דברי יוסף סימן ס"ד (לבעל שו"א הקדמון) יצא להליץ בעד הנשים שטובלות ליל שבת בחמין, ובסופן של דברים עמד כנגדו דברי רב האי גאון הללו. ודע דדברי הפוסקים הנ"ל שמקילין בחמין אין חוצצין לדברי ר"ה גאון דהם דיברו מטבילת נשים והוא מיירי מטבילת בעל קרי. ועיין עוד בשאלות ותשובות ישועות מלכו (אור החיים י"ט) שלא יהא חם ביותר רק מזוקק. וכן האריך בקובץ שערי תורה ח"ז קונטרס א' לבאר דבר זה ושם ישנו תשובת מו"צ מראדום ז"ל שכתב על תשובת בעל ישועות מלכו שבשם דצדקו דבריו. והעיר דכן סברי הני ה' רזי עולם חכ"צ (הנ"ל) נו"ב (הנ"ל) רעק"א (הנ"ל) והס"ט סימן קצ"ט ולא כקרנן נתנאל וחס ושלום להורות היתר בדבר המפורש בש"ס וכל הפוסקים לאיסור. ומה שכתב הס"ט קצת היתר כבר הורה אדמו"ר הגה"ק ז"ל בתשובה (בעל אבני נזר) דאין זה ענין למקואות דידן שמחזיקין חומם זמן רב. וכתב שם מכשול שראו עיניו. וסיים דבריו בבקשה מגדולי דורינו שיצאו בקולי קולות בשע"ת בהזהרה שיחדלו ממקוה רותחת רק פושרין כמו שנוהגין בכל תפוצות ערי ישראל וכל העם

ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה עוד. מביאו בטהרת יום טוב חי"ט בתשובת אב"ד דעברעצין בענין זה וסיים, דבפרט שבעונותינו הרבים הרבה בני אדם יושבין במקוה זמן ארוך מדברין ומשיחין בה ומי יתיר דבר זה במים חמין ורב ברכות ינחו על ראש מי שאינו מניח לעשות מקוה כי אם במים פושרין שאין דרך בני אדם לישב ולדבר ולשהות בה.

וכן בתשובת הגה"צ מפאפא זצ"ל (טהרת יום טוב חט"ז דף של"ג) כתב על פי זה נראה פשוט כששוהין במקוה חמה בשבת קודש ומספרין ומדברין שם דברים בטלים או אפילו אינם דברים בטלים מכל מקום שוב הוא בכלל רחיצה ועוברין על גזירת חז"ל וצריך להזהיר על זה שלא יהא מצוה הבאה בעבירה, עיין שם. ועיין עוד שאלות ותשובות האלף לך שלמה סימן ק"מ - קמ"ט. ועיין מה שכתבנו לקמן (בד"ה ומענין לענין) טעם נוסף להדר שלא יהיו חמין מאד בעת ההשקה. וגם בסתם.

שהייה במקוה: בשאלות ותשובות אבני נזר (תקכ"ו) דאסור לשהות אלא ליכנס ליטבול ולצאת מיד. וכזה כתבתי בשם הגה"צ מפאפא זצ"ל. ולהרבות בטבילות כתב שם דשרי, וכבר הבאתי בשם יסוד ושורש העבודה דכל שמרבה בטבילה אפילו שבת הרי זה משובח.

ימהר בלבישה, שלא יזיע, עיין קצה השלחן למהרא"ח נאה ז"ל סימן קל"ג בדה"ש אות י"ג בשם משנה ברורה.

השטה בנהר, מבואר בסימן של"ט ס"ב וסעיף ו' ומשנה ברורה שם. בדה"ש שם אות ז'. ודע דכפי הנראה (במשנה ברורה אות ב') ענין השטה אינו דוקא מה שקורין העולם שווימע"ן אלא כל מין פעולה במים בפשיטת גופו בכלל הוא.

לנגב סמוך לנהר, בסימן שכ"ו סעיף ז', ואף על גב דהעיקר ניגוב המים עיין פרי מגדים ומשנה ברורה סימן ג' דצריכין ליזהר שלא לילך ד' אמות בגילוי הגוף והראש. ומכל מקום אם יש לו אלונטית גדולה שמעטף בו גם גופו וכך הולך למקום בגדיו קיל טפי - עיין סימן ש"א סעיף י"ד ושער הציון שם.

בגוף הנהר יזהר מד' אמות, הנה בענין זה מצינו מבוכה בפוסקים. בפרי מגדים הובא במשנה ברורה שכ"ו כ"ב דבנהר גופא

כשעולה מעמוק לגבוה וחצי גופו חוץ למים לא ילך ד' אמות שהנהר הוא כרמלית, עיין שם. וכתב דלפי זה כשטובל בנהר, ובתחלתו המים נמוכים יזהר שלא ילך ד' אמות רחוק משפתו, דבחזרתו ישא המים שעליו ד' אמות. והובא גם בבדה"ש שם. ולעומתם יצאו גאוני פולין וגאליציע בכחא דהיתרא, במנחת פתים (לבעל אמרי יושר) סימן שכ"ו הביא ממאירי דמתיר אפילו חוץ לנהר כשהוא כרמלית (נגד השולחן ערוך), ומכל מקום גם להשולחן ערוך משמע שלא אסרו רק חוץ לנהר ולא תוך הנהר, והטעם דכל זמן שרגליו במים גם שלמעלה הוי חיבור ול"מ מעביר. וכעין זה כתב בשאלות ותשובות ארץ צבי סימן ע"ב (להגאון מקאזיגלוב) ועוד הוסיף סניפין. וכן בשאלות ותשובות צור יעקב (סימן קע"ב) האריך להקל. ובשאלות ותשובות אור המאיר סימן ד"ן ובשאלות ותשובות ארץ צבי שם האריך בהיתר יציאה לחוץ כשיש מים בוקנו או פאת ראשו. ויש להוסיף סברת ט"ז שכ"ו סק"ב כיון דאי אפשר לא גזרו רבנן. וכן בטבילת עזרא.

בריכה שבחצר - בנהר, עיין היטב של"ט ס"ב ומשנה ברורה גדר איסור שיטה.

נשיאת האלונטית, בשאלות ותשובות לבושי מרדכי מהד"ד סימן קמ"א דאין הדרך ללבוש אלונטית והכל יודעין שהערמה הוא וכורך על צוארו רק להסתפג. ועיין מה שכתב בשאלות ותשובות מהרש"ג ח"ב סימן מ"ח בע"ז, ויוצא מדבריו שם דכל שאין הדרך לעשות כן בחול אסור. וכן אם לפי ראות בני אדם לא נראה כלבוש אלא כמכוין להוציא דבר עיין שם (ובמטפחת האף יש היתרים אחרים).

שלא ליקח בידים שער או שאר דבר מאוס, יש בו שתי איסורים אחד משום מוקצה, והשנית משום בורר כמו שכבר האריכו הפוסקים ואין כאן מקומו להאריך. אבל בדוחה המים שלפניו ועל ידי זה נדחה המוקצה להלאה הו"ל טלטול מן הצד לצורך דבר המותר.

מענין לענין יש להעיר מעוד כמה פרטים:

בענין סלסול בפיאות בשבת - בלקט הקמח החדש דף רפ"ד וזה לשונו: שמעתי שמרן הגה"ק מהרי"ד מבעלזא (זכ"ע)

בראצפערט הזהיר שרגילין לכרוך הפאות (ארויפדרייען הפיאות) בשבת כשהפאות לחים מטבילה יזהרו מאד מלעשותו עד שהן יבשים לגמרי.

ובענין עשיית השקה בשבת – הפוסקים התירוהו עיין גד"ט ס"ק מ"א לחו"ש ס"ק צ"ב. דאינו רק מסיר מסך המבדיל, ועיין עוד שאלות ותשובות מהרש"ם ח"ד סימן ע"ח. ובשמ"ב העיר מתוספתא (עירוין פ"ח ה"ח) ומובא ברמב"ם (שבת פכ"ב הכ"א) דמותר לעשות השקה בשבת. מיהו יש להעיר מטעם בנין וסתירה בשבת דקי"ל (שי"ג ס"א) פקק החלון מותר לפתוח ולסתום בשבת דוקא אם עשוי לפתיחה וסתימה תדיר אבל אם לעתים רחוקות לא (עיין שם בשולחן ערוך הגר"ז, פרי מגדים, ומשנה ברורה) והאריכו הפוסקים בשיעור תדיר. ומשם יש לדון לכאן. וכמו כן יש לדון מטעם חימום מים בשבת דקי"ל (שי"ח ס"א) דאסור ליתן מים צוננים לאמבטי חמין אפילו היא כלי שני. וכתב במשנה ברורה (ס"ק ע"ז) דוקא מועטין אבל מרובין עד שיעשה פושרין מותר. ולפי זה אולי יש לחוש דעל ידי פתיחת נקב השקה אותן המים המקובצין בעובי נקב ההשקה בין דור לדור שמועטין הן מתחמם על ידי בור הטבילה אם המים חמין מאד וצריכין לברר המציאות בזה. ואותן המתחסדין לפתוח נקב השקה בשעת טבילתן לצאת ידי המחמירין בהשקה שנפסקה (עיין רי"ו נתיב כ"ו, כריב"ש סימן חצ"ר, ר"ש מקואות פ"ח מ"א, שאלות ותשובות גידו"ט סימן י', צ"צ החדש סוף סימן קע"א ועוד ואין כאן מקומו) צריכין לדעת אם אינו חומרא דמייתי לידי קולא. ועוד דלדברי כמה פוסקים אין השקה מועלת מקרים לחמין שהיד סודות דהוי כשני מינים עיין ריטב"א (מכות ד.), שאלות ותשובות גד"ט סימן ב', לחו"ש ר"א צ"ג, שאלות ותשובות אמרי יושר ח"ב סימן ע"ה.

ובמקוה חמה מאד – יש כמה חששות (נוסף למה שכתבנו לעיל) לפי מה דקי"ל (שי"ח ס"א) דאמבטי של חמין אפילו הוא כלי שני אין נותנין לה מים צונן שמחממן הרבה דלפעמים המים שנטפו מהטובלין – עת יציאתן ממקוה. ששטוחין על פני הרצפה סביב בור הטבילה צוננין כבר והטובל דורס עליהן ואחר כך נכנס לטבול עם המים צוננין הדבוקין לרגליו. ובפרט שמצוי מים הנשארין מליל שבת עד שבת קודש בבוקר. וכן לפעמים בשוהה

יט) עוד הזהירו הספרים בענין הסתכלות במקוה שאמרו חז"ל עליה (סנהדרין צ"ב) עונשים קשין מאד על המסתכל בערוה. ובמקום שבא לטהר עצמו לא יהא מצוה הבאה בעבירה חס ושלום. וכל שכן שצריכין לחנך בזה הקטנים^{כא}.

במקוה זמן הרבה בין טבילה לטבילה מצטננין המים שעל גופו, ובטובל אחר כך מתחממין על ידי זה.

כא) אמרו חז"ל שם, דהמסתכל בערוה קשתו ננערת, ופירש רש"י "כח קושי אבר שלו ננער שאינו מוליד", עד כאן.

ובפרטות צריכין ליוהר כשמביאין קטנים למקוה שלא יצא שכרם בהפסד עבירה גדולה כזו. וידענו מהנהגין להסיר בתי עינים לפני הכניסה למקוה ואין לובשין מחדש עד צאתם משם. וכמו כן פושטין ולובשין ופניהם שלא כנגד העם. והולכין עד המקוה עם המטפחת תלוי לפניהם, או מהדרין לפשוט מעיל העליון סמוך ממש למקוה.

ובענין הסתכלות כתבו בספרים שאסור להסתכל באנשים הערומים, שזה חד מפגמי היסוד, וכל שכן חס ושלום להסתכל בברית קודש, כאשר אמרו (סנהדרין צ"ב). המסתכל בערוה קשתו ננערת, וכל שכן בקשת חבירו שהוא עוד יותר חמור כמבואר במפרשים, ומי שאינו נזהר מלהסתכל באנשים ערומים, הוא נכשל גם כן בהסתכלות הקשת שלו ושל חבירו, ואם אמרו רז"ל קשתו ננערת חס ושלום, בוודאי דבריהם לא יצאו לבטלה, אם כן יצא לו עודן שמהליכתו במקוה יפסיד הרבה יותר משירויה.

ועוד יש פתאים מבוהלים יותר, אשר עומדים ערומים בלי בוש ומורא שמים עליהם, ומסיחים זה לזה ערום בלא לבוש בלי שום בוש.

ומבואר בשולחן ערוך (אור החיים סימן ב') שאסור להיות רגע בלי לבוש, וגם כשלוש חלקו צריך [להיות] מכוסה שלא יעמוד רגע ערום בלי לבוש, והנה במקוה לא אפשר זאת, אבל על כל פנים תיכף שיוכל ללבוש את עצמו ילבש, וכל שכן שחס ושלום לעמוד סתם ערום אפילו רגע, וכל שכן עוד להסיח עם חבירו, הנה פתי כזה בוודאי ממשיך וזהמא גדולה על נפשו ולא שירויה, וצריך

כל ירא שמים קודם שהולך למקוה לבקש מה' שלא יכשל [בשום] איסור בפגם הראיה ובעניני דיבור.

כתוב בספר הקדוש נוצר חסד (מהקדוש מקאמארנא ז"ל פרק שישי) שצריך ליזהר מלדבר שום דבר במקוה, וזה לשונו: וישים לבו אל הדיבורים כי האותיות יש להם כח גדול ואחר כך בעמדו להתפלל וללמוד תורה יעלה כל הדיבורים למעלה עם כל הניצוצין ובלבד שיכוין לבו לשמים. ולכן יזהר מאד שלא לדבר שום אות שאינו הכרחי בבית המרחץ אף בחול ומכל שכן בשבת קודש כי הדיבורים אלו אי אפשר להעלות והם דברים בטלים ממש, ועובר בעשה ומחלל שבת ונרגן מפריד אלוף ונידון בכף הקלע, ולכן יזהר כל ירא שמים לנפשו ואור לו באור כי הדיבור הוא דבר השם יקר מאד עכ"ל. והרי [תראה] אוהרת זה הצדיק, שלא דיבר חס ושלוש דיבורים [סתם] מעצמו, אם לא היה מקבל זאת מרבותיו או מגילוי נשמות שהיה גדול בזו המדריגה כידוע.

לכן לפעמים אם לא אפשר מפני דרכי שלום שחבירו שואל ממנו [איזה דבר] אז יענה לו בקיצור ויראה להשתמט עצמו בכל מה שיוכל, כי מובא בסידור השל"ה הקדוש שאם אדם מדבר בבית הכסא מתעבר בו שד רח"ל על ידי הדיבורים, וככה חס ושלוש יכול להיות גם בדברו במרחץ, ולא עוד אלא שאין לה דיבורים עליה. ועוד שאתי דיבור ומבטל מחשבה, כי באם יטה אזנו לשמוע השטותים והבלים שמפטפטים שם הולכי בטל, וכל שכן שמסייע להם עם הדיבורים אז ימשיך זוהמא על נפשו ויטמם שכלו ולא יהא בכחו עוד לכוין שום כוונה, כאשר גלוי וידוע ובדוק ומנוסה לכל בר דעת. ויזהר מאד מלהסתכל באנשים ערומים שזה פגם גדול מאד כמובא בספרים הקדושים, וכל שכן שיבא על ידי זה להסתכל בקשת חבירו, אשר אמרו רז"ל המסתכל בערוה קשתו ננערת רח"ל. כי בכל סייג קדושה שאדם בר ישראל מקדש עצמו כמו בשמירת עינים וכדומה, ובפרט בענין שהוא רק מחומרות היראים והחסידים אקרי קדוש באותה שעה ונמשך עליו ועל נשמתו קדושה גדולה מאד.

והמקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה (יומא ל"ט).

שוב יום אחד לפני מיתתך

שמעתי עוד טעם נכון בשם האדמו"ר
הראשון מבעלו זכ"ע דדרשו חז"ל על
הא דאמרו "ושוב יום אחד לפני מיתתך"
וכי יודע אדם זמן מיתתו אלא כל שכן
שישיב היום שמא ימות למחר (שבת
קנג.). ולפי זה כיון דקיימא לן בהלכות
יום הכפורים סימן תר"ו שיש לטבול
ערב יום הכפורים משום תשובה הוא
הדין בכל יום דכל יום צריך אדם לשוב
בתשובה.

האר"י זכרונו לברכה אף על פי שהי' חולה עם כל זה לא הי' מבטלה

ראיתי למורי זכרונו לברכה [האר"י זכרונו לברכה לברכה] מקפיד בכל כוחו ונזהר לקיימה, ואף שהיה בגופו חולי קשה הנקרא שבירה, רצה לומר שנקרע הכרס ויוצאים בני מעיים לתוך כיס הביצים, והטבילה מזקת מאד לחולי זה, עם כל זה לא הי' מבטלה כלל.

(שער המצות, פרשת כי תצא)

גודל שכר טבילת בעל קרי

ואל תבטל תמיד טבילת בעל קרי אין אתה יודע מתן שכרה.

(מגיד משרים להב"י, פרשת בהר)

זכה לזה על ידי טבילת עזרא

ואגב אספר מה שחלמתי זה כמה שנים, שראיתי איש אחד אשר הי' דר בעיר שדרתני שמה באיראפע קהלה קדושה ווישק, וידעתי שהוא כבר בעולם העליון עוד קודם המלחמה, ואיש הנ"ל לא הי' תלמיד חכם אבל הי' מתנהג בחסידות, **שאלתי אותו אם זכה לבוא לגיהנם בשנה הראשונה והשיב לי הן, ושאלתי מהיכן זכה לזה, והשיב לי הלא כבודו יודע שהייתי נזהר בטבילת עזרא, כך הי' החלום והוא פלא.**

(שאלות ותשובות מרקחים, סימן כ"א)

אף פעם לא ביטל

הי' נזהר בטבילת עזרא לפי כל החומרות שבגמרא וגלה פעם לחותנו שאף פעם לא ביטל אפילו טבילה אחת.

(הנהגות החפץ חיים זכרונו לברכה אות ב', בספר פירש החפץ חיים על סזור התפלה)